

איסור חדש בחוץ לארץ**ויקרא פרק כג**

(ט) וַיְדַבֵּר יְקֹנָק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(י) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת קְצִירָהּ וְהִבַּאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן: (יא) וְהֵנִיף אֶת הָעֹמֶר לִפְנֵי יְקֹנָק לְרִצְוֹנְכֶם מִמִּחְרַת הַשַּׁבָּת וַיִּנְיֶנּוּ הַכֹּהֵן:

(יב) וַעֲשִׂיתֶם בַּיּוֹם הַהוּא כְּבִשׁ תְּמִים בְּן שָׁנָתוֹ לְעֹלֶה לִיקְוֹן:

(יג) וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֵלֹת בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן אִשָּׁה לִיקְוֹן רֵיחַ נִיחֹחַ וְנִסְכָּה יַיִן רְבִיעִית הַהֵין:

(יד) וְלֶחֶם וְקָלִי וְכֶרֶמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הִבְיַאתֶם אֶת קִרְבָּן אֱלֹהֵיכֶם חֶקֶת עֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם: ○

משנה מסכת קידושין פרק א

משנה ט

[ט] כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ ושאינה תלויה בארץ נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ חוץ מן הערלה וכלאים רבי אליעזר אומר אף מן החדש:

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לז עמוד א

איבעיא להו: ר"א, לקולא פליג או לחומרא פליג? לחומרא פליג, וה"ק ת"ק: חוץ מן הערלה ומן הכלאים, דהלכתא גמירי לה, אף על גב דאיכא למימר חובת קרקע היא, אבל חדש - בארץ אין, בח"ל לא, מ"ט? מושב - לאחר ירושה וישיבה משמע, ואתא ר"א למימר: אף חדש נוהג בין בארץ בין בח"ל, מ"ט? מושב - בכל מקום שאתם יושבים; או דלמא לקולא פליג, וה"ק ת"ק: חוץ מן הערלה והכלאים, דהלכתא גמירי לה, וכ"ש חדש, דמושב - כ"מ שאתם יושבים משמע, ואתא ר"א למימר: חדש אינו נוהג אלא בארץ, דמושב - לאחר ירושה וישיבה משמע, ומאי אף - אקמייתא? ת"ש, דאמר אביי: מאן תנא דפליג עליה דר"א? ר' ישמעאל היא; דתניא: ללמדך, שכל מקום שנאמר בו מושב - אינו אלא לאחר ירושה וישיבה, דברי רבי ישמעאל; אמר לו ר"ע: הרי שבת, שנאמר בו מושבות, ונוהגת בין בארץ בין בח"ל! א"ל: שבת - ק"ו אתיא, מה מצות קלות נוהגות בין בארץ בין בח"ל, שבת חמירא לא כ"ש; מדאמר אביי: מאן תנא דפליג עליה דר"א? רבי ישמעאל, ש"מ: רבי אליעזר לחומרא פליג, שמע מינה.

תוספות יום טוב מסכת קידושין פרק א משנה ט

רבי אליעזר אומר אף מן החדש - כתב הר"ב שנאמר בכל מושבותיכם [כו'] ות"ק מפרש בגמ' דס"ל דלאו למימרא בכ"מ שאתם יושבים. אלא לומר שאף בארץ לא נתחייבו כל י"ד שנה שהיו בגלגל שכבשו ושחלקו עד שנתיישבו בה. והכיר כל אחד את שלו. ומ"ש הר"ב והלכה כר"א וכ"כ הרמב"ם וז"ל הרי"ף והרא"ש דסתם לן תנא כוונתיה בסוף מסכת ערלה. ומכאן סתירה לדברי הכ"מ שכתב דבתרי סדרי איכא סדר. כמו שהעתקתי דבריו בריש פ' בתרא דסוטה. וראיתי בכ"מ פ"י מה' מאכלות אסורות. שאחר שכתב דפסק כסתם משנה כתב ובמנחות פ' ר' ישמעאל אמרי' דרבנן דבי רב אשי סברי חדש בח"ל דאורייתא. ע"כ. ובאמת שמזה תימה על הרי"ף והרא"ש דבפ' ר"י דס"ח רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע כו' קסברי חדש בח"ל דרבנן שמעינן דהוא דערלה לא מכרעא. אלא דאנן אית לן למעבד כרבנן דבי רב אשי דבתראה ומרא דגמ' הוא. [ותו איכא התם דרבינא אמר. שאמרה לו אמ. שאביו ס"ל חדש בח"ל דאורייתא ומדרבינא אמר להך מלתא ודאי דהכי ס"ל והוא בתראה ג"כ. ועיין מ"ש במשנה ה' פרק ז' דתמורה]:

משנה מסכת ערלה פרק ג

משנה ט

[ג] ספק ערלה בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר ובחוצה לארץ יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט כרם נטוע ירק וירק נמכר חוצה לו בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר ובחוצה לארץ יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד החדש אסור מן התורה בכל מקום והערלה הלכה והכלאים מדברי סופרים:

תלמוד ירושלמי מסכת ערלה פרק ג דף סג טור ב/ה"ד

החדש אסור מן התורה בכל מקום מתניתא דרבי לעזר דתנינן תמן כל מצוה שאינה תלויה בארץ נוהגת בארץ ובחוצה לארץ וכל שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ חוץ מן הערלה ומן הכלאים רבי לעזר אומר אף החדש מה טעמא דרבי לעזר בכל מקום בכל מושבותיכם בין בארץ בין בחוצה לארץ מה מקיימין רבנין טעמא דרבי לעזר בכל מושבותיכם בחדש שכן יצא בחוץ רבי יונה בעי קומי רבי יוסי ולמה לא תנינן אף החלה עמהן אמר ליה לא אתינן מתני' אלא דבר שהוא נוהג בישראל ובגוים וחלה אינה נוהגת אלא בישראל דכתיב ראשית עריסותיכם ולא של גוים

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת ערלה פרק ג

[ג] ספק ערלה פירושו את זה שאפילו היה כרם ערלה ידוע וענבים נמכרות חוצה לו ואין ידוע אם הם ממנו או מאחר הרי זה מותר. ואמרו ובלבד שלא יראנו לוקט כלומר שלא יראנו לוקט הערלה או כלאי הכרם לפניו. החדש אסור מן התורה בכל מקום, שני ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו ולא תלה את זה בארץ.

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף סח עמוד ב

רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אכלי חדש באורתא דשיתסר נגהי שבסר, קסברי: חדש בחוצה לארץ דרבנן, ולספיקא לא חיישינן. ורבנן דבי רב אשי אכלו בצפרא דשבסר, קסברי: חדש בחוצה לארץ דאורייתא, ורבן יוחנן בן זכאי מדרבנן קאמר, וכי תקיין ליום הנף, לספיקא לא תקיין. אמר רבינא, אמרה לי אם: אבוך לא הוה אכיל חדש אלא באורתא דשבסר נגהי תמניסר, דסבר לה כר' יהודה, וחייש לספיקא.

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף פג: - פד.

/מתני'. כל קרבנות הציבור והיחיד באין מן הארץ ומחוצה לארץ, מן החדש ומן הישן, חוץ מן העומר ושתי הלחם שאינן באין אלא מן החדש ומן הארץ. וכולן אינן באין אלא מן המובחר. ואיזהו מובחר שלהם? מכניס זטחא אלפא לסלת, שנייה להן עפוריים בבקעה. כל הארצות היו כשרות, אלא מכאן היו מביאין.

גמ'. מתני' דלא כי האי תנא; דתניא: עומר הבא מן הישן - כשר, שתי הלחם הבאות מן הישן - כשרות, אלא שחיסר מצוה; עומר, דכתיב: +ויקרא ב'+ תקריב את מנחת בכורך, ואפילו מן העלייה; שתי הלחם, דכתיב: +ויקרא כ"ג+ ממושבותיכם תביאו, ולא מן חוצה לארץ, ממושבותיכם, ואפי' מן העלייה. הא אפיקתיה! אמר קרא תביאו, ואפי' מן העלייה. והאי מיבעי ליה, שכל שאתה מביא ממקום אחר הרי הוא כזה! א"כ, ליכתוב קרא תביא, מאי תביאו? ש"מ תרתי. והכתיב: +ויקרא כ"ג+ ראשית! למצוה. הכתיב: +ויקרא כ"ג+ חדשה! האי מיבעי לי' לכדתניא, רבי נתן ור' עקיבא אמרו: שתי הלחם הבאות מן הישן - כשרות, ומה אני מקיים חדשה? שתהא חדשה לכל המנחות. ע"כ לא פליגי אלא בחדש, אבל בארץ לא פליגי דעומר ושתי הלחם מארץ אין, מחוצה לארץ לא, כמאן? דלא כי האי תנא; דתניא, ר' יוסי בר רבי יהודה אומר: עומר בא מחוצה לארץ, ומה אני מקיים +ויקרא כ"ג+ כי תבאו אל הארץ? שלא נתחייבו בעומר קודם שנכנסו לארץ, וקסבר: חדש בחוצה לארץ דאורייתא היא, דכתיב: ממושבותיכם, כל מקום שאתם יושבין משמע, וכי תבאו - זמן ביאה היא, וכיון דאורייתא היא אקרובי נמי מקריבין.

תוספתא מסכת מנחות (צוקרמאנדל) פרק ט

הלכה א

כל קרבנות צבור והיחיד באין מארץ ומחוצה לארץ אפילו מבין הגוים חוץ מבכור ומעשר שאין באין אלא מן הארץ ואין באין אלא מישראל:

הלכה ב

כל המנחות באות מן הארץ ומחוצה לארץ מן החדש ומן הישן חוץ מן העומר ושתי הלחם שאין באין אלא מן החדש ומן הארץ וכולן אין באין אלא מן המובחר שני וכל מבחר נדריכם איזהו מובחר שלהן מכמם זו לחה אלפא לסולת שנייה לה עפריים בבקעה ר' יוסי אומר אף חיטי ברחיים וכפר אחוס אלו היו בצד ירושלם ומהן היו מביאין:

תוספות מסכת קידושין דף לו עמוד ב

...ונראה דחדש נוהג בזמן הזה ולכך יש ליהזר שאם אדם יודע בודאי שהשעורים נזרעו אחר זמן הקרבת העומר דהיינו אחר י"ו בניסן שלא יאכל מהם ומספק אין לאסור כל השעורים כיון דרוב השעורים נזרעו קודם ט"ז בניסן ובירושלמי נמי משמע דחדש נוהג אף בשל עובדי כוכבים דפרך עלה דמתני' דקתני אף החדש אמאי לא תני חלה ומשני לפי שאינה בשל עובדי כוכבים משמע דחדש דקתני במתניתין נוהג בשל עובדי כוכבים.

תוספות מסכת עבודה זרה דף סג עמוד ב

אין עודרין עם העובד כוכבים בכלאים - הרב ר"ת דחק להביא ראיות דכלאים וערלה נוהגין בשל עובדי כוכבים וכולן דחיות הן אך הביא ראייה מההיא דלעיל אסרו גבינות העובדי כוכבים מפני שמעמידין בשרף ערלה ודוחק הוא לומר שמערלה של ישראל הן לוקחין אכן ראייה גדולה הביא ר"ת מירושלמי דסוף ערלה וסוף קידושין דתנן מצות התלויות בארץ אין נוהגות אלא בארץ חוץ מן הערלה והכלאים ר' אליעזר אומר אף החדש ר' יונה בעי ולמה לא תנינן אף החלה א"ל ר' יוסי לא אתיא מתני' אלא דברים שנוהגין בישראל ובעובדי כוכבים חלה בישראל נוהגת ובעובדי כוכבים אינה נוהגת פי' המקשה ס"ל דחלה בזמן הזה דאורייתא כרבנן דפליגי עליה דרב הונא בריה דרב יהושע בפרק שני דכתובות (דף כה. ושם) שמעינן מיהא דערלה וכלאי הכרם וחדש נוהגין בשל עובדי כוכבים ואפי' בחוצה לארץ שנוהג בה חדש כדקי"ל נמי במנחות (ס:): [וע"ע תוס' קידושין לו: ד"ה כל מצוה].

רי"ף מסכת קידושין דף טו עמוד א

רבי אלעזר אומר אף החדש וקי"ל כר' אלעזר דסתם לן תנא כותיה דתנן החדש אסור מן התורה בכל מקום והערלה הלכה והכלאים מדברי סופרים:

ראבי"ה ח"ב - מסכת פסחים סימן תקכז

ואיסור חדש נוהג בחמשת המינין בכוסמין בחיטין >ובשיפון ובשעורין< ובשבולת שועל, כדתנן בפרק העומר ובמסכת חלה. כתיב ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו וכו' +ויקרא כ"ג י"ד+, ואמר רבי יצחק בפרק קמא >דכריתות< אבל לחם קלי וקרמל לוקה שלש דמייתרי קראי. ותנן במסכת ערלה החדש אסור מן התורה בכל מקום. והכי הילכתא כי האי סתמא, וכן פסק רבינו אלפסי. ואף על גב דהאי סתמא אתיא כרבי אליעזר בפרק קמא דקידושין שאמר אף החדש, ובירושלמי דערלה גרסינן

מתניתין כרבי אליעזר. מיהו בשאר סידרא הילכתא כוותיה, ובסדר טהרות בארבע. ואית דאית להו כי האי סברא בפרק קמא דנדה. **וכיון דחדש נוהג בחוץ לארץ מן התורה, אסור לאכול חדש עד כניסת ליל שמונה עשר דניסן, דגרסינן בפרק** העומר אמר רבינא אמרה לי אם (אם) אביך אכיל באורתא דשבסר נגהי תמניסר סבר לה כרבי יהודה, דאמר והלא מן התורה הוא אסור, דכתיב עד עצם היום הזה עד עצימו של יום, עד ועד בכלל, וחייש לספיקא, והכי הילכתא. **ואנו שאנו שותים שכר שעורים קודם פסח והם פעמים אינם נשרשים קודם העומר ולא התירם האיר מזרח של ששה עשר בניסן משנה זאת (או משנה זו שהשרישו קודם העומר, והוה ליה ספק ספיקא ומיעוטא דמיעוטא) ולא חיישינן לחדש שנוהג אף בשל גוים בחוצה לארץ. ואנו קונים מהם שכר, נראה לי דסמכינן ארובא דשיכרי שבאותו זמן העשוי משעורים ישנים או משנה זו שהושרשו קודם העומר, והוה ליה ספק ספיקא ומיעוטא דמיעוטא, ולא חיישינן. <וכן> במקום <שאופין> לחם שעורים סמכינן ארובא, שהרי גבי ערלה שנוהג אפילו בשל גוים, ואפילו בחוצה לארץ היא אסורה מהלכה למשה מסיני, כדתנן החדש אסור מן התורה בכל מקום והערלה הלכה, אפילו הכי מקילין בה (רב), כדתנן יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט, הכי נמי איכא למימר גבי חדש, כדפרישית. והכי משמע בפרק קמא דקידושין כדפרישית לגבי ערלה. <הילכך ודאי> **דהיכא שידוע בבירור אסור עד נגהי תמניסר. ומנא תימרא דחדש וערלה נוהגים בשל גוים <בכל מקום>, דגרסינן בירושלמי <סוף מסכת ערלה> ובירושלמי פרק ראשון דקידושין <עלה> דהך משנה, רבי יונה בעי קומיה דרבי יוסה ולמה לא תנינן אף החלה עמהם [אמר ליה] לא תניא במתניתין רק דברים שנוהגין בישראלים ובגוים, פירוש חדש וערלה וכלאים, אבל חלה נוהגת בישראל ולא בגוים דכתיב עריסותיכם +במדבר ט"ו כ', ולא של גוים. וכן קבלתי מאבי מורי שערלה נוהגת בשל גוים. והא דתניא בספר [א] ונטעתם פרט לשנטעו עד שלא באו לארץ, ודכוותיה שנינו במסכת ערלה, התם משום דעדיין לא נצטוו אפילו ישראל עליה. ובדקית ואשכחית בגמרא דבני מערבא בריש פרק שני דחלה רבי יונה בעי קומיה דרבי [ירמיה] בשעה שנכנסו ישראל לארץ ישראל ומצאו קמה לחה מהו שתהא אסורה משום חדש אמר ליה למה [לא] עד כדון לחה אפילו יבישה >אמר ליה אפילו יבישה > אפילו קצורה מעתה ואפילו חטים בעלייה כך אני אומר לא יאכלו מצה בלילי פסח אמר רבי יונה מה דנפקית תהיתי דלא אמרית ליה שנוייה היא שמצות עשה דוחה את לא תעשה. על דעתיה דרבי יונה זו אמר מצות עשה דוחה למצות לא תעשה אף על פי שאינה כתובה בצידה ניחא על דעתיה דרבי יוסי דאמר אין מצות עשה דוחה לא תעשה אלא אם כן היתה כתובה בצידה ממ[ה] שיהיו תגרים גוים מוכרים להם וכרבי ישמעאל דאמר כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר ארבע עשרה שנה נאמרו שבע שכבשו ושבע שחילקו, התיב רבי בון בר כהנא והכתיב ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח וגו' +יהושע ה' י"א+, ולא בששה עשר התיב רבי אליעזר בר יוסי קומי ר' דוסא והכתיב ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה +במדבר ל"ג ג'+, ולא בחמשה עשר. עד כאן לשון הירושלמי. **משם נמי משמע שחדש של גוים אסור [ד]משמע שלא אכלו מצה בליל פסח אלא לרבי יונה משום דאתי עשה ודחי לא תעשה, ולרבי יוסי של גוים הותר להם אז, שאף של ישראל לא נאסר אלא לאחר ירושה וישיבה כרבי ישמעאל בפרק קמא דקידושין. ומיהו לאחר ירושה וישיבה נוכל לומר הכל נאסר אפילו של גוים בארץ. ומה שהוצרך כרבי ישמעאל, משום דלרבי עקיבא דאוסר חדש בחוץ לארץ, שדורש כל מקום שאתם יושבים, אפילו של תגרי גוים אסור מיד בכניסתם לארץ. ותמהני מה הוצרך לתרץ שקנו מתגרי גוים שהביאו מחוץ לארץ, הוה ליה לתרץ במה שמצאו בעלייה של אמוריים כשכבשו את הארץ, כיון דסבירא ליה כרבי ישמעאל. ושמא מפני שדומה לגזל, ואמרינן בירושלמי <דפסחים> ובחלה דמצה גזולה אסור לברך עליה, ניחא ליה שקנו מתגרי גוים. ואף על גב דכתיב ואכלת את כל העמים +דברים ז' ט"ז+, מצוה שאני, וכל כמה דמצי להדורי לשנוייה בהתירא מהדרי. **ומן הירושלמי במסכת חלה לא שמעינן אלא לאסור חדש של גוים בארץ לרבי ישמעאל אבל בחוצה לארץ לא, >ולרבי אליעזר אף בחוצה לארץ<, כאשר הוכחתי מירושלמי דערלה. ומדרבי ישמעאל נשמע לרבי אליעזר ולרבי עקיבא, דכי היכי דלרבי ישמעאל לא שני ליה בארץ בין של ישראל ובין של גוים הכי נמי לרבי אליעזר ולרבי עקיבא בחוץ לארץ אפילו בשל גוים, וסבירא ליה כרבי יונה דאתי עשה ודחי לא תעשה ואכלו מצות. ואומר אני דאפילו למאן דאמר יש קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר [ותרומה], הכא שאני, דכתיב מושבותיכם +ויקרא כ"ג י"ד+, בכל מקום שאתם יושבים ואפילו בחוץ לארץ, כדאיתא בפרק קמא דקידושין, ומסברא זו אפילו דגוי נמי בחוץ לארץ לפי הירושלמי דערלה ודקידושין (ו)פרק קמא. מדאמר בירושלמי שלא אכלו מצות משמע שאפילו הביא שלישי ביד גוי חדש נוהג בו, ובפרק קמא דראש השנה הלכה לנדרים אמר רבי ירמיה לאו מילתא היא דאמרי דבעי מיניה חברייא מרב כהנא עומר שהקריבו ישראל בכניסתם לארץ מהיכן הקריבוהו ואם תאמר דעיל ביד גוי קצירכם אמר רחמנא ולא קציר גוי ומנלן דאקריב דכתיב ויאכלו מעבור הארץ וגו' +יהושע ה' י"א+ ממחרת הפסח אכיל מעיקרא לא אכיל דאקריב עומר והדר אכיל ומהיכן הקריבוהו כל שלא הביא שלישי ביד גוי, ודכוותיה גרסינן בפרק ראשון דקידושין דאקריב עומר והדר אכל. ושיטת התלמוד על כרחיך כמאן דאמר מושבותיכם בכל מקום שאתם יושבים משמע, דלמאן דאמר לאחר ירושה וישיבה בלא הקרבת העומר היו מותרים בחדש. **וגם משמע התם אי לאו דכתיב קצירכם הוי שרינן לאתויי עומר מקציר גוי, ואילו לא היה איסור חדש נוהג בו לא היו יכולים להביא ממנו, דכתיב ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו עד הביאכם וגו' +ויקרא כ"ג י"ד+, משמע שמאותו שנאמר עליו לא תאכלו היו מביאים, אלא שמע מינה דאסור ואפילו הכי מיעטה קרא מקצירכם. ועוד אי חדש דגוים מותר, בלא הקרבת העומר אמאי לא אכיל ממה שהביא שלישי ביד גוי, כיון דקים להו לשליש לבין פחות משליש. ואם תאמר אדרבא לאידך גיסא כיון דקציר גוי אין מביאין ממנו עומר, יהיה מותר חדש שלו, הא כתיב רחמנא ממושבותיכם, וסבירא להו להנהו אמוראי דשל גוים נמי במשמע, ולית להו נמי האיר המזרח מתיר ואית להו דרבי יהודה דאמר כל היום כלו אסור, ולכך הוצרכו להקרבת עומר תחלה, שאם לא כן לא היה יכול להוכיח דאקריב עומר והדר אכיל. ומיהו כי מעיינית בה אין הוכחות התלמוד דקים להו מפני שלא (י)אכלו בלא היתר העומר, דאם כן אמאי לא קא דחי ליה תלמודא לעולם לא קים להו, וממה נפשך לא אכיל שהרי גם של גוי אסור, ואפילו אם של גוי מותר מספיקא לא אכלי בלא הקרבת העומר, דדילמא הביא שלישי ביד ישראל, [אלא ודאי] אינו מוכיח ממה שלא אכלו, אלא ממאי שאקריב עומר קודם שאכלו, ועומר לא היו מקריבין בעודה בספק להקריבו, שהרי אינו כשר להביא מקציר גוי, אלא שמע מינה דקים להו. ואינו שייך מחלוקת דין חדש במחלוקת אם יש קנין או אין קנין, דהתם בקראי קמפלגי, כדאיתא בפרק השולח, והכי נמי בקראי פליגי, דלמר מושבותיכם לאחר ירושה וישיבה משמע, ולמר**********

בכל מקום שאתם יושבים משמע. והא דפליגי רבי בון בר כהנא ורבי אליעזר בר [יוסי] בפתרון ממחרת הפסח, לא איתברר לי אי פליגי בפלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא אי מיד נאסרו או לאחר ירושה וישיבה, או שמא תרווייהו סבירא להו דמיד נאסרו בחדש שזרעו בתחלת ביאתן לארץ, ומאן דמוקי ליה קרא בחמשה עשר סבירא ליה דלא נאסרו (אלא) במה שבעלייה של אמוריים. **ובפרק קמא דמנחות גרסינן שכן מותרת חדש בחוצה לארץ, לא שנא דישאל ולא שנא דגוים. מכל פנים נראה לי דחדש של גוים היכא שידוע לנו, שיש להרחיק ממנו, אבל סמכין ארובא כדלעיל, ותו לא מידי. אבי העזרי.** סליק סדר ספירה ואלהי אבי עזרי יהיה בעזרי:

ספר אור זרוע ח"א - הלכות ערלה חדש ושביעית סימן שכח

מתני' החדש אסור מן התורה בכל מקום. **ירושלמי** מתני' דר' אליעזר דתנינן תמן כל מצוה שאינה תלויה בארץ נוהגת בין בארץ בין בח"ל וכל שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ חוץ מן הערלה ומן הכלאים ר' אליעזר אומר אף החדש מ"ט דר"א בכל מושבותיכם אפי' בח"ל. מאי מקיימין רבנן טעמא דר"א בכל מושבותיכם בחדש שכן יצא בח"ל ר' יונה בעי (בשם) [קומי] ר' יוסי למה לא תנינן אף חלה עמהן א"ל לא אתינן מתני אלא דברים שנוהגים בישראל ונוהגים בעכו"ם וחלה נוהגת בישראל ולא בעכו"ם דכתיב ראשית עריסותיכם ולא של עכו"ם. **ושמע' מינה דחדש נוהג בשל עכו"ם ופסק רבינו יצחק אלפס ספ"ק דקידושין דקיי"ל כר' אליעזר דחדש נוהג בח"ל הואיל וסתם לן תנא דהכא כוותי'. ותימה הואיל וחדש נוהג בח"ל ונוהג נמי בשל עכו"ם האיך אנו קונים תבואה מן העכו"ם ולא חיישינן לחדש בשלמא תבואה שנזרעה לפני העומר ונשרשה לפני העומר אתי שפיר שאנו קונים תבואה מן העכו"ם ואוכלין כדתנן פ' ר' ישמעאל משקרב העומר הותר החדש מיד ותנן החטין והשעורין והכוסמין ושבלת שועל ושיפון הרי אלו חייבין בחלה ומצטרפין זה עם זה ואסורין בחדש לפני העומר ולקצור לפני הפסח ואם השרישו קודם העומר העומר מתיר ואם לאו אסורין עד שיבוא העומר הבא. **אף על פי דלית לן האידינא הבאת העומר מ"מ הרי קיי"ל דהאיר המזרח מתיר כדאמר בגמרא רב (וחזקי') [ושמואל] דאמרי תרווייהו בזמן שביהמ"ק קיים עומר מתיר בזמן שאין ביהמ"ק האיר המזרח מתיר. מ"ט תרי קראי כתיבי כתיב עד הביאכם. וכתב עד עצם היום הזה. הא כיצד. כאן בזמן שביהמ"ק קיים כאן בזמן שאין ביהמ"ק קיים. ור' יוחנן ורשב"ל דאמרי תרווייהו אפי' בזמן שביהמ"ק קיים האיר המזרח מתיר והכתיב עד הביאכם למצוה. הלכך היכא שנזרעה לפני העומר ונשרשה לפני העומר. אף על גב דחדש נוהג ח"ל ונוהג נמי בשל עכו"ם שפיר אכלינן מניה דהאיר המזרח מתיר האידינא לדברי הכל. אבל תבואה שנזרעה לאחר העומר הא ודאי אסירא עד שיבוא עומר הבא והואיל חדש נוהג בח"ל דאורייתא ונוהג נמי בשל עכו"ם דאורייתא בח"ל כדתנן החדש אסור מן התורה בכל מקום. וקא חזינן שחורשין וזורעין לאחר הפסח א"כ היכי אכלינן מינה. הא הוה לה ספיקא דאורייתא. **ונראה בעיני אני המחבר לפסוק הלכה דחדש ח"ל דרבנן וספיקא דרבנן לקולא דתנן כל קרבנות הצבור והיחיד באים מן הארץ ומחוצה לארץ מן החדש ומן הישן חוץ מן העומר ושתי הלחם שאינם באים אלא מן החדש ומן הארץ. סתם לן תנא דחדש ח"ל דרבנן דאי דאורייתא הי' בא מחוץ לארץ דהא בהא תליא כדאמר בגמרא מתני' דלא כי האי תנא דתניא עומר הבא מן הישן כשר שתי הלחם הבאות מן הישן כשירות אלא שחיסר מצות עומר דכתי' תקריב את מנחת ביכורך ואפי' מן העליה שתי הלחם דכתיב ממושבותיכם [וכו'] ואפי' מן העלי'. והא אפיקתי' קרא תביאו אפי' מן העלי' [וכו'] והכתי' חדשה האי מבעי' לי' לכתניא ר' נתן ור' יעקב אמרו שתי הלחם הבאות מן הישן כשירות ומה אני מקיים חדשה שתהא חדשה לכל המנחות. ע"כ ל"פ אלא בחדש אבל בארץ לא פליגי דעומר ושתי הלחם מארץ אין מח"ל לא. כמאן דלא כי האי תנא דתניא רבי יוסי ב"ר יהודה אומר עומר בא מח"ל ומה אני מקיים כי תבואו אל הארץ שלא נתחייבו בעומר קודם שנכנסו לארץ וקסבר חדש ח"ל דאורייתא הוא ממושבותיכם כ"מ שאתם יושבים משמע וכי תבואו זמן הביאה הוא וכיון דאורייתא הוא אקרובי נמי מקרבינן. **הא למדת דהא בהא תליא הלכך סתם לן תנא דחדש ח"ל דרבנן ור' נתן ור' יעקב ת"ק דידהו סברי נמי הכי דרבנן. והאי סתמא עדיף טפי דתני לי' בהדי קרבנות ושתי הלחם. כההיא דפר' אחד דיני ממונות דההוא סמיא דהוה בשבבותי' דר' יוחנן דהוה דאין דיני ולא א"ל ר' יוחנן ולא מידי ופרכי' והיכי עביד הכי והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן כל הכשר לדון כשר להעיד ויש כשר להעיד ואינו כשר לדון וא"ר יוחנן לאתויי סומא באחת מעיניו ושנינן ר' יוחנן סתמא אחרינא אשכח דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה. ומאי אולמא דההיא סתמא מהאי סתמא איבעית אימא סתמא דרביים עדיף. ואיבעי' אימא משום דתני לה לגבי הלכתא דדינא. **הלכך הכא נמי האי סתמא עדיף דהאי עומר מנחת צבור הוא ותני לה גבי הלכות מנחות. אבל הכא בשמעתא תני אגב ערלה וכלאים ולא עדיפא כי האי סתמא. ואמרי' בפרק ר' ישמעאל רב פפא ורב הונא ברי' דר' יהושע אכלי באורתא דשיתסר נגהי שיבסר קא סברי חדש ח"ל דרבנן ולספיקא לא חיישינן. ואי משום רבנן דבי רב אשי דאכלי בצפרא בשיבסר קסברי חדש ח"ל דאורייתא ורבנן יוחנן בן זכאי מדרבנן תיקן ליום הנפ ולספיקא לא תקון. **ההיא לאו ראי' היא דאשכחן דלא בעי תלמוד' לסמוך על רבנן דבי רב אשי ב'פ' האשה שנתארמלה דאמר ר' זירא הא מילתא מר' אבא שמיעא לי ואי לאו ר' אבא דמן עכו שכחתי' שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן צריכין שיכתובו במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי ואמר רב נחמן בר יצחק ואי [כתב שטרא דנן נפק לקדמנא] בי דינא תו לא צריך ודלמא ב"ד חצוף הוא כשמואל דאמר שמואל שנים שדנו דיניהן דין אלא שנקראו ב"ד חצוף דכתי' בי' בי דינא דרבנ' אשי ודלמא רבנן דבי רב אשי [כדשמואל ס"ל דכתיב ואמר לנא רבנא אשי] **הא למדת דלא בעו רבנן לסמוך על רבנן דבי רב אשי מפני שפעמים היו טועים. והא דאמר רבינא אמר' לי אם אביך לא הוה אכול אלא בשיבסר נגהי תמניסר סבר לה כר' יהודה וחייש לספיקא. ופי' רבינו שלמה זצ"ל דקסבר חדש ח"ל דאורייתא. ההיא לאו ראי' היא חדא דמצינו לפרש שפיר דסבר דרבנן ומחמיר משום דחייש לספיקא דר' יהודה בארץ. ותו דאפי' לפי' רבינו שלמה. אבוה דרבינא הכי הוי סבר אבל רבינא גופי' שפיר אפשר דסבר דרבנן. **ותו הואיל והמשניות והתנאים חלוקים בדבר וחזינן נמי אמוראים דאיכא דעבדי הכי [ואיכא דעבדי הכי] ולא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר ואיכא שעת הדחק דאי אפשר לן שלא לקנות תבואה מן העכו"ם אית לן לסמוך על סתם משנה והתנאים והאמוראים דסברי חדש ח"ל דרבנן ולא חיישי' לספיקא. כההיא פ"ק דנדה מעשה ועשר ר' כר' אליעזר לאחר שנזכר אמר כדאי הוא ר' אליעזר לסמוך עליו בשעת הדחק. והוינן בה מאי לאחר שנזכר. אי לימ' לאחר שנזכר דאין הלכה כר"א אלא כרבנן בשעת הדחק היכי****************

עבד כוונתי. אלא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר ולאחר שנזכר דלאו יחיד פליג עלי' אלא רבים פליגי' עלי' אמר כדי הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק. **הא למדת שסומכין על דברי יחיד במקום רבים בשעת הדחק. כש"כ הכא דרבים ורבים נינהו שיש לסמוך עליהם בשעת הדחק.** ותנן פ"ק דמס' עדיות ולמה מזכירין דברי היחיד במקום המרובים הואיל ואין הלכה אלא כדברי המרובים שאם יראה ב"ד את דברי היחיד ויסמוך עליו. פי' בשעת הדחק. ור' יהודה דאמר התם למה מזכירין דברי היחיד בין המרובין לבטלה שאם יאמר אדם כך מקובל אני אומרים לו כדברי איש פלו' שמעת. לא פליג את"ק. אלא ר' יהודה איירי שלא בשעת הדחק שמבטלין דברי היחיד ועושין כדברי המרובין. אבל בשעת הדחק מודה ר' יהודה שסומכין על דברי היחיד אפי' במקום המרובין הואיל ולא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר להדיא כדברי המרובין. הלכך כש"כ הא דאתינא עלה דרבים ורבים נינהו ואיכא דעבדי הכי ואיכא דעבדי הכי ואיכא שעת הדחק דלא אפשר לן שלא לקנות תבואה ולחם מן העכו"ם. ולא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר כש"כ דסמכי' אתנאי ואמוראי דסברי חדש ח"ל דרבנן ולספיקא לא חיישינן אלא ודאי אותם ישראלים שיש להם שדות בח"ל וחורשים לאחר הפסח וזורעים וקוצרים והיא תבואה ודאי אסורה היא עד שיבוא הפסח לשנה הבאה ויתירנה האיר המזרח כך נראה בעיני אני יצחק ב"ר משה נב"ה:

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק י

הלכה ב

החדש כיצד כל אחד מחמשה מיני תבואה בלבד אסור לאכול מהחדש שלו קודם שיקרב העומר בט"ז בניסן שנאמר ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו, וכל האוכל כזית חדש קודם הקרבת העומר לוקה מן התורה בכל מקום ובכל זמן בין בארץ בין בחוצה לארץ בין בפני הבית בין שלא בפני הבית, אלא שבזמן שיש מקדש משיקרב העומר הותר החדש בירושלים, והמקומות הרחוקין מותרין אחר חצות שאין בית דין מתעצלין בו עד אחר חצות, ובזמן שאין בית המקדש כל היום א כולו אסור מן התורה, ובזמן הזה במקומות שעושין ב שני ימים טובים החדש אסור כל יום י"ז בניסן עד לערב מדברי סופרים.

רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק ז

הלכה ה

אין מביאין מנחה זו אלא מארץ ישראל שנאמר והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן, מצותו לבוא מן הקרוב, לא בא מן הקרוב מביאין אותה מכל מקום מארץ ישראל.

הלכה יג

אסור לקצור בארץ ישראל מן מחמשת מיני תבואה קודם לקצירת העומר שנאמר ראשית קצירכם שיהיה תחלה לכל הנקצרים, במה דברים אמורים בקציר שראוי להביא ממנו עומר, אבל בית השלחין שבעמקים הואיל ואינו ראוי להביא ממנו קוצרין אותו מלפני העומר, אבל לא יגדוש.

לחם משנה הלכות תמידין ומוספין פרק ז הלכה ה

שנאמר והבאתם וכו'. בריש פרק כל קרבנות הצבור אמרו חוץ מן העומר ושתי הלחם שאינם באין אלא מן החדש ומן הארץ ודלא כרבי יוסי דאמר התם עומר בא מח"ל ומה אני מקיים כי תבואו אל הארץ שלא נתחייבו בעומר קודם שנכנסו לארץ וקסבר חדש בח"ל דאורייתא ואף על גב דרבינו ז"ל פסק בהלכות מאכלות אסורות דחדש בח"ל הוי דאורייתא מ"מ אית ליה דאקרובי לא מקרבינן אלא מן הארץ משום דכתיב קרא כי תבואו אל הארץ דבביאה בארץ הכתוב מדבר ומאי דהביא רבינו ז"ל ראה ממאי דכתיב עומר ראשית קצירכם אל הכהן ארישא דקרא הוא סמיך דכתיב כי תבואו אל הארץ וכן מבואר בסמ"ג סימן קצ"ט:

רא"ש מסכת קידושין פרק א

ר' אליעזר אומר אף החדש וקיימא לן כרבי אליעזר דסתם לן תנא כוונתיה דתנן (פ"ג דערלה מ"ט) חדש אסור מן התורה בכל מקום והערלה הלכה והכלאים מדברי סופרים

שו"ת הרא"ש כלל ב סימן א

שאלה: לדזיו ליה כבר בתיה מורי הרב רבי יצחק סגן הלוי. אשר נסתפק מורי, אם הלכה כרבי אליעזר, דאמר: חדש אסור מן התורה בחו"ל. בהא ליכא ספיקא דהלכה כסתם משנה דמסכת ערלה (פ"ג מ"ט), ורבי ישמעאל ורבי עקיבא סברי כוונתיה. ורב אלפס פסק הלכה כרבי אליעזר, וכן בספר המצות ובאבי העזרי. וכן פסקו בכל החבורים, דחדש נוהג בשל כנעני. ודבר תימא הוא: למה לא לנהוג בשל כנעני? דמאן דאמר: יש קנין לכנעני בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר, דריש ליה מקרא: דגנך ולא דגן כנעני. ואי לאו קרא, תבואת כנעני בעי עישורי. ובחדש כתיב: ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו, ואפי' בחוצה לארץ, דכתיב: מושבותיכם. מהיכי תיתי לן למימר דלא לנהוג בשל כנעני? והלא ערלה, דאינה נוהגת אלא בארץ ואפי' הכי נוהגת בנטיעת כנעני. כדתנן במסכת ערלה (פ"א מ"ב): הנוטע ברשות הרבים והכנעני שנטע וכו', חייבין בערלה. וגרסינן עלה בירושלמי: כי תבאו אל הארץ ונטעתם, פרט לנטעו כנענים עד שלא באו לארץ; יכול שאני מוציא את שנטעו כנענים משבאו לארץ? תלמוד לומר: כל עץ. וכל שכן חדש, שנוהג מן התורה אף בח"ל = בחוץ לארץ =, שנוהג אף בשל כנעני. וכן כלאים נוהגים בשל כנעני. ורבינו יצחק פסק כן בפ"ק דקידושין (לו:): והביא ראה מן הירושלמי. ודברי רבי ברוך מאד הם תמוהין, שכתב: ואפילו אם גדלה ברשות ישראל עתה בחוץ לארץ שאין אנו סומכין לא"י, נראה להתייר, דלא גזרו אפילו מדרבנן, דומיא דמעשר דלא גזרו אלא בחוץ לארץ הסמוכה לא"י; עכ"ל. ודבריו תמוהין; אפילו לפי דבריו שאינו נוהג בשל כנענים, אם גדלה ברשות ישראל מה שייך כאן גזרה דרבנן? בחוץ לארץ אסור מן התורה,

וראיותיו אין בהם ממש. ור' יצחק כתב בתשובה, ובספר המצות הביא אותה: מה שאנו שותים שכר שעורים ואוכלים שבולת שועל, סמכין ארובא שנזרעים קודם העומר. ואבי העזרי כתב עוד טעם אחר להתיירא, משום דאיכא שעורים גם משל אשתקד, וודאי כן הוא בכל השנים, סמכין ארובא. ועתה לפני הפסח נתתי את לבי, יען שעוני שלהם היה בפרוס הפסח, וגם עת הגריד היה ולא יכלו לחרוש, ומיעוטא דמיעוטא נזרעו לפני הפסח, ולא מלאני לבי לאסור אולי לא ישמעו לי. ואני משיב לשואלים: דרשו מעובדי אדמה, אם יאמרו שהרוב נזרע לפני העומר, מותר, ואם לאו, אסור. וגם אני זכור מנעורי כבר פעמים ושלוש, שעוני שלהם היה בפרוס הפסח, שרבותי נהגו איסור, אבל לא הורו הלכה למעשה לאיסור; ואהא סמיכנא ואיני מורה איסור ומוטב שיהיו שוגגים והחרד יפרוש. ומצאתי כתוב בשם הר"ם ז"ל: מה שאנו שותין שכר, יש אומרים משום ספק ספיקא: ספק חדש ספק ישן, ואת"ל חדש, שמא השריש קודם העומר. ואני אומר: דבר שיש לו מתירין אפי' ספק ספיקא אסור, אלא להכי שרי, דבטיל בששים במים. והא דאמרינן. [דבר שיש לו מתירין] אפי' באלף לא בטיל, ה"מ מין במינו; כדאיתא בירושלמי דשביעית. והא דאמרינן גבי יום טוב (ביצה לח): שאלה מים ומלח לעיסתה, אף על גב דשאינו מינו, לא בטיל; שאני התם דלטעמא עבידא וטעמא לא בטיל; עכ"ל. ואומר אני דהשומע טעה; דמה שהביא רביה מירושלמי, דדבר שיש לו מתירין בטל בשאינו מינו, אדרבא, משם ראייה לאסור השכר. והכי איתא בירושלמי: רבי שמעון משום רבי יהושע אומר: כל דבר שיש לו מתירין, כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש, לא נתנו חכמים בהם שיעור, אלא מין במינו כל שהוא, ושלא במינו בנותן טעם. והדבר ידוע שהשעורים נותנין טעם במים, והשעורים הם עיקר, ועדיפי טפי ממלח ושאר בעיסה, שהם אינם עיקר העיסה אלא נותנין בה טעם, ובלא מלח ושאר נאכלת מצה ותפל. ובפ"ק דפסחים הקשו התוספות: אמאי לא מברכין בורא פרי האדמה על שכר של שעורים, כי השעורים עיקר? ולכך לא נהירא כלל. ועוד, מאן יימר דאיכא ששים במים כנגד השעורים? ומה שכתבו בשם רבינו, דדבר שיש לו מתירין אפילו ספק ספיקא אסור, היינו דוקא ע"י תערובת. כההיא דפ"ק דביצה (דף ג'): ביצה שנולדה בשבת וביצה שנולדה ביום טוב וכו', וספיקא אסורה; נתערבה באלף, כולן אסורות. ומפרש טעמא: כגון ספק חול ספק יום טוב, ודבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל. וכי האי גוונא קרי ספק ספיקא בפרק התערובות (זבחים דף עד); דקאמר התם: רמוני באדן אסורין בכל שהם, פירש אחד מהם לרבו, ומרבו לרבו, כולן אסורות. ובדבר שיש מתירין החמירו חכמים ז"ל, דלא בטיל ע"י תערובת אפילו באלף ובספק ספיקא; דמאי נפקא מינה להתיירא בביטול, בלאו הכי יש לו היתר! אבל ספק ספיקא כי האי שעל התבואה, אני אומר שהוא ישן, ואפילו את"ל שהוא חדש, שמא השריש קודם העומר, ואין כאן איסור חדש כלל; כה"ג לא אמרינן ספק ספיקא. ואפי' לר' יהודה דאסור בכל איסורין ספק ספיקא, ושמואל דאסור בעבודת כוכבים ספק ספיקא, לא אשכחן דאסרי אלא ע"י תערובת, היכא דאתחזק איסורא ונתערבו אחרים באחרים. אבל בחדש, דלא אתחזקת איסורא מספק ספיקא שרינן בשאר השנים. ואתה ותורתך שלום; נאום הצעיר אשר בן הר"ר יחיאל ז"ל.

מרדכי מסכת קידושין פרק האשה נקנית [רמז תעג]

[דף לו ע"ב] [*כל מצוה שאינה תלויה בארץ נהגת בארץ ובח"ל וכל שהיא תלויה בארץ אינה נהגת אלא בארץ חוץ מן הערלה ומן הכלאים ור"א אומר אף החדש] [רמז תקא] חוץ מן הערלה וכלאים בירושלמי פריך בסוף מסכת ערלה רב יונה בעי אמאי לא תנינן חלה ומשני אר"י לא תנינן אלא דברים שנוהגין בין בישראל בין בעובד כוכבים והקשה ר"י אמאי לא קשה ליה נמי מתרומה ולפירוש שפירש ר"י במקומות אחרים (*ניחא) דפ"י דאין תרומות ומעשרות נוהגין בכל ח"ל [*ניחא דמחלה הנוהגת בכל ח"ל פריך אבל לא מתרומות ומעשרות דאינה נוהגת בכל ח"ל. מ"י] רק במקומות הסמוכים לא"י כגון מצרים ובבל משום גזירה אטו א"י. ויש ליתן טעם בדבר שהרי חלה מוטלת על כל אדם שיש לו עיסה ודמי קצת לחובת הגוף ומשום הכי ראוי שינהג בכל ח"ל אבל תרומות ומעשרות אין מוטלין אלא על מי שיש לו קרקע ודמי טפי לחובת קרקע ולפי מה דמשני בירושלמי דמתני' דהכא לא איירי אלא בדברים הנוהגים בישראל ובעובדי כוכבים צ"ל דערלה וכלאים וחדש נהיגי בדעובדי כוכבים במו בדישראל וראיה נמי מהא דאמרי' לקמן יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט ומסתמא מן העובד כוכבים קאמר דמן הישראל אסור לו בהנאה ואיך ימכרנה וראיה נמי מההיא דמסכת עבודת כוכבים פרק אין מעמידין [*דף לה] דאמרי' התם מפני מה אסרו גבינות העובדי כוכבים מפני שמעמידין אותם בשרף של ערלה ומסתמא בשרף ערלה שלהם היו מעמידין ולא בשל ישראל וצ"ל דודאי שלא היו מעמידין אלא בשרף של ערלה ילדה אבל לא מזקנה [דהויא ספק] שהרי ספק ערלה אמרינן דמותרת דלא אסרו אלא בודאי ערלה אבל חדש אסור אפילו בספקא. והא דאין אנו נזהרין עתה מחדש היינו משום דרוב תבואה נשרשת קודם הפסח והאיר המזרח דששה עשר בניסן התירו ומיהו מתבואה שלא נשרשה קודם הפסח צריך ליזהר שלא לאכול הימנה עד פסח הבא ואף על גב דדוקא ר"א אסור ולא רבנן מיהו איכא אמוראי דאסרי ליה במנחות פרק ר' ישמעאל ולפי מה שפירשתי דערלה נוהגת בשל עובדי כוכבים יש לתמוה האיך אנו מותרין לשתות יין העובדי כוכבים מן כרמיהם לפי שנוהגין עכשיו בכרמים שלנו שעושין משורש אחד ד' או ה' שעושין חפירה אחת גדולה בקרקע סמוך לשורש וגדל משרש אחת ד' או ה' ע"י שיש בהם חריות זמורות ומפרידים אותו ולכאן ולכאן בתוך החפירה ומכסין אותו בעפר ונעשה כל אחד ואחד שורש לבדו ולאחר שנשרשו חותכין אותו מחבורו הראשון וקורין אותו פרוביציר"א בלע"ז והיינו [הברכה] ותניא בפ"ק דר"ה אחד הנוטע ואחד המברך ואחד המרכיב יש בו דין ערלה ואין לומר שהן בטלין ברוב שהרי הרבה כרמים יש שרוב היין יוצא מאותה הברכה שהרי שורש אחד עושה כמה שרשים ואם אינם חותכין אותו ממקום חבורו הראשון אין כאן איסור כלל:

החדש אסור מן התורה בכ"מ והכי הלכתא כהא סתמא דאף בח"ל נוהגין איסור חדש ומה שאנו קונין שכר מן העובדי כוכבים ואין אנו חוששין לחדש ח"ל דשמא השעורים לא השרישו קודם העומר אומר רבבי"ה דסמכין ארובא דשיכרא העשויים משעורים שהשרישו קודם העומר אי נמי מיושנים משנתים וה"ל ס"ס ומיעוט דמיעוטא ולא חיישינן וכן במקום שאופין לחם שעורים סמכין ארובא...

ספר מהרי"ל (מנהגים) ליקוטים

[כ"ן] אמר מהרי"ל סג"ל בשנת ה' ושנת י"ו למחזור הקטן שלנו חל פסח של גויים סמוך לל"ג בעומר או לשבועות, כי אותן השנים מתאחר פסחם ולא חל בניסן כשאר השנים, והסימן: והי"ו כלא היו. ובשנים ההם נזהרין אנשי מעשה החסידים הפרושים וחרדים על מצות הש"י ביותר, שכל אותה השנה אין אוכלין את הקמח העשוי משיבולת שועל - שקורין האברין מעל - משום איסור חדש שבו. משום דבכל שאר השנים עובדי האדמה זורעים את השעורין ושיבולת שועל אחר פורים כנגד חצי עינוי האומות ונשרשת אותה תבואה קודם הפסח וחל עלייהו זמן הבאת העומר, ולדין הזמן ההוא פוטר מאיסור חדש. אבל שתי השנים הנ"ל מאחרין לזרוע עד אחר הפסח וכבר עבר זמן העומר ונשארה באיסור חדש. ואף על גב דיש פוסקים שאין צריך ליזהר בזה הואיל דבלא"ה איסור חדש בחו"ל דרבנן, מ"מ אנשי מעשה מחמירין על עצמן. ואמר לנו דגם הוא נזהר בכך, וכשחל השנים הנ"ל אז הוא נזהר על כל הקמח שדעתו לאכול בחורף היה קונה טרם נכנסין ימי אלול, דודאי אז אין שום קמח ההיא מצויה אלא מן הישן, דתבואה חדשה שבמדינת רינוס עדיין לא נתמרחה בכרי. אמנם כשיעבור הפסח אח"כ מותר הכל. ואני המלקט בתר לקוטי שוב ראיתי כל הדין הזה בתשובה במרדכי הגדול במסכת קידושין.

תרומת הדשן סימן קצא

דיני חדש.

שאלה: יש שנים נמצאו בזמנינו שהשלג והקרח שוהה על פני הארץ סמוך לימי פסח, ואי אפשר אפי' למיעוטיה דעובדי אדמה לזרוע השעורים ושבולת שועל קודם יום הנף העומר, יש לחוש באותו/באותה/ שנה שלא לאכול אותם זרעים ושלא לשתות השכר שעושין מהן משום איסור חדש או לאו?

תשובה: יראה דבכה"ג כל ירא שמים יחוש לעצמו, אבל למחות בהמון העם לאו שפיר דמי, וכן מצאתי שהעתיק אחד מהגדולים מתשובת הרא"ש וז"ל: מה ששותין שכר סמכין ארובה שנזרעו קודם לעומר, ועוד דאיכא שעורים של אשתקד, ושנה זו נתתי על לבי כי מיעוטא דמעוטא לא יכלו לזרוע קודם לעומר ולא אסרתי דמוטב שיהו שוגגים ואל יהו מזידיים, וכן ראיתי בכה"ג רבים נוהגים איסור אבל לא הורו הלכה למעשה ע"כ. ואף על גב דאשירי מפרש וכן רב אלפס וסמ"ג פסקו, דחדש דאורייתא בזמן הזה, ואפ"ה כתב אשירי דאין להורות לאיסור, ובא"ז הגדול ראיתי דכתב דמדרבנן היא, אכן נדחק מאד ליישב לפי שהעולם אין נזהרין בדבר. ונראה דהיכא דאיתרמי שנה כה"ג, שהשלג והקרח כה"ג הוה עד סמוך לימי פסח, דבעי שיזרעו כדי שישרש קודם יום הנף היינו ג' ימים, כדמוכח בהדיא פ' מקום שנהגו /פסחים נה ע"א/, גבי הא דתניא המנכש בשלשה עשר כו', וגם אם הוא כה"ג שבכל הסביבות שמשם מביאים תבואה הוי השלג והקרח כמו במדינה זו, וכמו שהמדינה רוב שתייתם שכר, שאז קשה להפרישם, בכה"ג אין להורות לאיסור דמוטב יהיו שוגגין כו', כי לא ישמעו כלל הואיל ורוב השתייה אינם עושים אלא משעורים וכיוצא בהם שנזרעו סמוך ליום הנף. אבל אם רוב שתיית המדינה יין ואינם צריכין לשעורים ולשבולת שועל רק לפעמים למאכל, ובשאר תבואה שאינה מה' המינים אין חדש נוהגים בו, ולכך לית דוחק דציבורא במידי להפרישם מאיסור חדש היכא דליכא אלא חדא ספיקא שמא של אשתקד שמא של שנה זו, מצוה למחות בהמון העם ולהורות להם לאיסור. דספק ספיקא אין כאן דנימא ספק של אשתקד ואת"ל של שנה זו שמא תבואה זו מן המיעוט שנזרעו קודם יום הנף, ומופלג מיום הנף דכיון דמיעוטא הוא לא עבדינן מיניה ספק ספיקא, דמיעוטא לגבי רובא כמאן דליתא, כדאיתא בהדיא בתוס' בשמעתא דפתח פתוח פ"ק דכתובות ט. ד"ה ואבע"א, הנראה לע"ד כתבתי.

טור יורה דעה הלכות חדש סימן רצג

הלכות חדש:

כתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה שאסור לאכול מתבואת חמשת המינים עד שיקרב העומר שהוא בי"ו בניסן ואיסור זה נוהג בין בזמן הבית בין שלא בזמן הבית בין בארץ בין בחוצה לארץ בין בשל ישראל בין בשל נכרי אלא שבזמן שהעומר קרב מותר מיד בששה עשר בניסן אחר הקרבנות לקרובים שיודעים שכבר קרב ולרחוקים מחצות ואילך ובזמן דליכא עומר אסור כל יום י"ו והאידינא שאנו עושין ב' ימים אסור כל יום י"ז עד תחילת ליל י"ח משום שהוא ספק יום י"ו ואין העומר מתיר אלא תבואה שנשרשה קודם העומר אבל אם לא נשרשה קודם העומר אינו מתירה כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה ודאי בכל השנים אין לחוש מספק על התבואה לאוסרה שמא לא נשרשה קודם דסמכין ארובא שנשרשה קודם לעומר ועוד שהוא ספק ספיקא שמא היא מתבואת שנה שעברה ואפילו היא מתבואת שנה זו שמא נשרשה לפני העומר ועתה לפני הפסח נתתי אל לבי יען שימי עינוי הנכרים היה בפרוס הפסח וגם עת הגריד היה ולא יכלו לחרוש ומיעוטא דמיעוטא זרעו לפני הפסח ולא מלאני לבי לאסור אולי לא ישמעו לי ואני משיב לשואלים ידרשו מאת עובדי האדמה אם יאמרו שהרוב נשרש לפני הפסח מותר ואם לאו אסור וגם אני זוכר מנעורי פעמים ושליש שימי עינוי הנכרים היה בפרוס הפסח שרבותי נהגו איסור אבל לא הורו הלכה למעשה לאיסור ואהא סמכין ואינו מורה איסור דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין והחרד יפריש ע"כ תבואה שנזרעה אחר העומר וקצרה זרעה ובשעת העומר היתה תחת הקרקע ולא התחילה עדיין לשרש מיבעיא אם העומר מתירה כאילו היתה מונחת בכלי או לא ותו מיבעיא בשבולת שהביאה שלישי קודם העומר וקצרה אחר עומר וחזר ושתלה והוסיפה אם התוספת אוסר העיקר שהותר או לא ותרוייהו לא איפשיטא ולחומרא:

ב"ח יורה דעה סימן רצג

ומ"ש בין בשל ישראל בין בשל גוי. זה אינו מפורש בתלמוד גם הרי"ף והרא"ש בקידושין (רי"ף טו א, ורא"ש פ"ק סי' סב) ובסוף פסחים (רי"ף כח א, ורא"ש סי' מ"ב) וכן הרמב"ם בפרק עשירי מהלכות מאכלות אסורות (ה"ב) כתב בסתם

החדש אסור בחוצה לארץ ומדכתב הרב בפרק י' דהלכות מעשר שני (הלכה ט) דערלה נוהג אף בשל גוים וגבי חדש לא כתב דנוהג אף בשל גוים אלמא דבחדש אין איסורו אלא בשל ישראל אבל לא בשל גוי אלא שהתוספות בקידושין סוף (דף (ל"ז) (ל"ו)) בד"ה כל מצות כתבו דבירושלמי משמע דחדש נוהג אף בשל גוים דפריך עלה ממתניתין דקתני אף החדש אמאי לא תני חלה ומשני לפי שאינה בשל גוים משמע דחדש דקתני במתניתין נוהג בשל גוים עכ"ל התוספות וכיוצא בזה כתב במרדכי בשם ראבי"ה ומהר"ם (דפוס לבוב סי' תעג) וכן כתב הרא"ש בתשובה וכן כתב הסמ"ק (סי' ר"ז) ואחריהם נמשכו האחרונים בתשובותיהם וכולם נתלו בדברי ר"י שבתוספות:

אמנם המנהג פשוט במלכותינו לנהוג היתר ואף גדולי התורה שהיו לפנינו מהר"ר שכנא ז"ל ומהר"ר שלמה לוריא ז"ל ותלמידיהם לא היו אוסרין ושותין השכר שנעשה מתבואה שלא התירו העומר זולת מקצת חסידים מקרוב נהרו באיסור זה ואני בימי חורפי בלמדי מסכת קידושין לפני שלשים שנה שמתי אל לבי לעיין בהוראה זו וראיתי שאינה הלכה פסוקה ושאלתי את המאור הגדול כמוהר"ר ליבא בר בצלאל ז"ל והצעתי לפניו מה שהעליתי במצודתי גם לפני שאר גדולי

התורה ולא היה מי שסתר את דברי וזה אשר כתבתי על דברי התוספות ותימה מאי ראייה מביא ר"י מהירושלמי דהא ודאי הוא דהא דפריך לשם אמאי לא תני חלה לאו אדברי רבי אליעזר דאמר אף החדש פריך אלא אתנא קמא דאמר חוץ מן הערלה והכלאים פריך אמאי לא תני חלה ומשני לפי שאינה נוהגת בשל גוים כמו ערלה וכלאים דנוהג אף בשל גוים והשתא איכא למימר דחדש אינו נוהג לרבי אליעזר אלא בשל ישראל והא דלא תני רבי אליעזר חלה כדתני חדש היינו משום דבחלה לא פליג אתנא קמא דתנא קמא נמי מודה דנוהג בשל ישראל אלא דחדש דסבירא ליה לתנא קמא דאינו נוהג בחוצה לארץ אפילו בשל ישראל קאמר רבי אליעזר דאף החדש אסור בשל ישראל:

וכדי ליישב דעת התוספות צריך לומר דסבירא להו דמדקאמר רבי אליעזר אף החדש משמע הלשון דדין החדש לרבי אליעזר כדין הערלה וכלאים לתנא קמא דנוהג בשל גוים ומאי דכתבו התוספות דפריך עלה דמתניתין דקתני אף החדש היינו לומר דעל רישא דמתניתין דתנא בה חוץ מן הערלה והכלאים דקאמר רבי אליעזר עלה אף החדש פריך אמאי לא תני חלה ברישא ומכל מקום אין זו ראייה דאין פירוש אף בכל מקום שדין זה כזה שוה לגמרי ותדע שהרי הכלאים בחוצה לארץ אליבא דכולי עלמא מדברי סופרים הוא וערלה נמי אמר רב יהודה אמר שמואל מאי הלכה הלכות מדינה דהוא נמי אינו אלא מדברי סופרים ואם כן קשה מאי אף החדש דהא החדש לרבי אליעזר מדאורייתא היא אלא הא אף אינו אלא לומר שיש איסור בחדש כמו בערלה וכלאים ולאפוקי מתנא קמא שמתירו ותו שהרי במסקנא (קידושין לט א) מגיה דקאמר תני חדש ורבי אליעזר לא קאמר לישנא דאף כלל והכי משמע מתשובת הרא"ש דלא סבירא ליה הך ראייה דתוספות מהירושלמי שהרי כתב וז"ל מהי תיתי לן למימר דחדש לא לינהוג בשל גוים והלא ערלה דאינה נוהגת אלא בארץ ואפילו הכי נוהגת בנטיעת גוי כדתנן (ערלה פ"א מ"ב) הנוטע וכו' וכל שכן חדש שנוהג מן התורה בחוצה לארץ שנוהג אף בשל גוים וכן כלאים נוהג בשל גוים ור"י פסק כן בפרק קמא דקידושין והביא ראייה מהירושלמי עכ"ל משמע דלדידיה לא ברירא ליה ראיית ר"י מהירושלמי שהרי תחלה הביא ראייתו מסברת עצמו ואחר כך כתב שר"י פסק כן והביא ראייה מן הירושלמי דאי לא כן אלא תופס כדברי ר"י היה לו לומר תחלה שכן פסק ר"י ושהביא ראייה מהירושלמי ואחר כך היה לו להוסיף ראייתו מסברת עצמו ולחזק הדין בהוספת ראייה אלא כדפרישית ולא הייתי סומך על דקדוק חלוש כזה אלא לפי שבפסקיו פרק קמא דקידושין (סי' סב) הביא הירושלמי והוכיח ממנו דערלה וכלאים נוהג בשל גוים ולגבי חדש כתב בסתם לאיסור ולא כתב שאסור בשל גוים מכח הך ירושלמי אלמא דלא סבירא ליה ראייה זו מהירושלמי לאיסור בשל גוים לגבי חדש ומשום הכי הביא ראייה אחרת בתשובתו דמהיכא תיתי וכו' וראיה זו מהירושלמי תלאה בדברי ר"י ולפע"ד משמע להדיא דבפסקיו חזר בו מתשובה זו ולכך בפסקיו שהם אחרונים לא כתב לאיסור החדש בשל גוים כי אם בערלה וכלאים ולפחות נראה דספוקי מספקא ליה ולכך כתב בסתם ולא הזכיר לאיסור ולא היתר בשל גוים וכמו שכתבו הרי"ף והרמב"ם בסתם:

ועוד דעל ראיית הרא"ש בתשובה איכא לתמוה הרבה דמה שכתב והלא ערלה וכו' וכל שכן חדש קל וחומר פריכא הוא דמה לערלה שכן איסורו איסור הנאה ואין היתר לאיסורו ולכך החמירו בו לאיסור אף בשל גוים אבל חדש דאין איסורו איסור הנאה ויש היתר לאיסורו לא ותדע שמסברא יש לגזור טפי בערלה מבחדש שהרי לתנא קמא החדש מותר לגמרי בחוצה לארץ אפילו בשל ישראל ואפילו הכי בערלה וכלאים אסור בחוצה לארץ מדברי סופרים אפילו בשל גוי אלא ודאי כדפרישית דשאני ערלה וכלאים וכו' ובכלאים יש עוד סברא לגזור טפי לפי שאיסורו איסור עולם וכדמוכח בסוגיא אבל החדש שאין איסורו איסור הנאה וכו' לא גזרו בו כל עיקר לתנא קמא ואם כן לרבי אליעזר נמי לא גזרו בו בשל גוים. ותו איכא לתמוה במה שכתב הרא"ש והלא ערלה דאינה נוהגת אלא בארץ וכו' ובהלכות ערלה בפסקי הרא"ש (סי' א) פסק כעולא אמר רבי יוחנן דערלה הלכה למשה מסיני היא ואם כן ליכא למילף מינה השתא חדש במכל שכן דאין למדין קל וחומר מהלכה (שבת קלב א) ובעל כרחך צריך לומר שחזר בו הרא"ש מתשובה זו כשכתב פסקיו. גם בדברי הר"ן (שם טו א ד"ה מתניתין) יראה דסבירא ליה הכי שהביא הירושלמי והוכיח ממנו לאיסור בשל גוים בערלה וכלאים בלבד אלמא משמע דבחדש אין ראייה לאיסור בשל גוים ואם כן ממילא הוא מותר בשל גוים:

ועוד יש להביא ראייה ברורה דהחדש מותר בשל גוים דבפרק קמא דראש השנה (דף י"ג א) איתא בעו מיניה חברייא מרב כהנא עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ מהיכן הקריבוהו אם תאמר דעייל ביד גוי קצירכם אמר רחמנא (ויקרא כג י) ולא קציר גוי ממאי דאקריבו דילמא לא אקריבו לא סלקא דעתך דכתיב (יהושע ה יא) ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול דאקריבו עומר והדר אכלי מהיכן הקריבו אמר להן כל שלא הביא שלישי ביד גוי והשתא אי אמרת דאיסור חדש נוהג אף בשל גוים לא צריך לומר ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול וכו' בלאו הך דיוקא נמי מצי למימר לא סלקא דעתך דכתיב ויאכלו מעבור הארץ וגו' שאם לא הקריבו היכא הוה אכלי ממחרת הפסח והלא אסור משום חדש אלא בעל כרחך דחדש אינו נוהג בשל גוים וכיון דהשתא קא סלקא דעתך דלא הקריבו כיון דעייל ביד גוי לכך צריך להך דיוקא דממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול דאי איתא דעייל ביד גוי ולא הקריבו עומר מעיקרא אמאי לא אכיל

הלא בשל גוי אינו אסור משום חדש אלא ודאי דהקריבו עומר משל ישראל ולהכי לא אכול מעיקרא משל ישראל מהיכן הקריבו ומשני שלא הביא שלישי ביד גוי הרי מוכח להדיא דמדאורייתא אין איסור חדש אלא בשל ישראל:

וכן יראה ממה שכתב בליקוטי מהרי"ל (סי' כו מהדורת מכון י - ס) וז"ל ואף על גב דיש פוסקים דאין צריך ליזהר בזה הואיל בלאו הכי איסור חדש בחוצה לארץ מדרבנן מכל מקום אנשי מעשה מחמירין על עצמן. וכיוצא בזה כתב בתרומת הדשן (סי' קצא) בשם האור זרוע (ח"א סי' שכח) ופשיטא דליכא למימר דאיסור חדש אינו אלא דרבנן דהא קיימא לן כרבי אליעזר דחדש אסור מן התורה בכל מקום אלא ודאי דרצה לומר דבשל גוים אינו אסור אלא מדרבנן דסתם חוצה לארץ בשל גוים הוא והיינו טעמא דכיון דמוכח בפרק קמא דראש השנה דאין אסור מדאורייתא אלא בשל ישראל ובירושלמי משמע להו דאסור בשל גוים אלמא דבשל גוים אינו אסור אלא מדרבנן. אבל לפע"ד כיון דמדאורייתא אין איסור בשל גוים מהיכי תיתי לן לאסור מדרבנן ולחדש גזירה ואיסור שלא נאמרה בתלמוד דמהירושלמי ליכא ראייה כלל כדפרישית וגם הראיה שכתב הרא"ש ללמוד בקל וחומר מערלה גם כן כבר נדחית ומתוך מה שכתבתי אתה רואה שנתחדש עוד דחייה לראיית הרא"ש ללמוד קל וחומר מערלה והוא דשאני ערלה דנוהג בארץ אף בשל גוים שהרי לא מעטיה רחמנא הילכך ראו לגזור בו בחוצה לארץ אף בשל גוים דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון (פסחים ל ב) אבל חדש שאינו אסור בשל גוים אפילו בארץ מדכתיב קצירכם דילפינן מיניה שאין העומר בא אלא מקציר ישראל אם כן ממילא משמע כיון דתלי רחמנא איסור חדש בהבאת העומר כדכתיב ולחם וקלי וגו' מעתה כשם שאין העומר בא אלא מקציר ישראל כך אין איסורו נמי אלא בקציר ישראל וכדאמרן הילכך אפילו בחוצה לארץ לא ראו לגזור בו בשל גוים:

גם ראיתי תשובה למהר"ם מעיל צדק בין ההגהות דמהרש"ל (לטור) וז"ל רבינו אביגדור כ"ץ כתב בספרו דחדש בחוצה לארץ אינו נוהג בשל גוים וז"ל השיב ריב"א הא דחדש נוהג בחוצה לארץ הני מילי בשל ישראל אבל בשל גוים אינו נוהג בחוצה לארץ ויכול לשתות שכו אפילו בחורף. וגם בהלכות גדולות משמע דחדש אינו נוהג בחוצה לארץ בשל גוים ושמא משמע להו דהלכה כתנא קמא דרבי אליעזר בפרק קמא דקידושין עכ"ל התשובה ואפשר שעל תשובה זו סמכו הגדולים שלפנינו אבל לפע"ד נראה ברור דאף על גב דהלכה כרבי אליעזר אין לאסור בשל גוים מעיקר ההלכה ואפשר נמי דר"י גופיה לא כתב כך להלכה למעשה אלא שכך נראה מהירושלמי שלא לחלק והגדולים שבאו אחריו הוסיפו וכתבו לאיסור בסתם אבל לאחר העיון יראה דמותר מדינא כדפרישית ולכן אין לשום גדול להורות הוראה לאיסור היפך המנהג שנהגו על פי גדולי ישראל להיתר ומי שרוצה להחמיר לעצמו מדת חסידות הוא ולא יורה לאחרים דלא ליתי לאינצווי ודוקא במי שהורגל בשאר פרישות ומפורסם לחסיד רשאי לנהוג לאיסור גם בזה כמו שכתב ראבי"ה בריש ברכות (סי' א עמוד 2) לגבי קריאת שמע של ערבית:

שו"ת הרמ"א סימן קלב

טו. אשר שאלתני בשם החסיד הנזכר מן החדש, איך יהיה נזהר בפליטת כלים שמשמש בהם שאינו נזהר דהא נאסר הכלי בבליעתו. נראה לי דאין לחוש כל כך דהרי כל חדש בזמן הזה אינו אלא ספיקא דרבנן. דהא אף אם ודאי אסור בטל ברוב בעלמא מדאורייתא כ"ש שכל חדש בזמן הזה אינו אלא חומרא בעלמא, ולהכי רוב העולם אינן נזהרים רק הפרושים. וכתב מהר"א י"ב ושו"ת תרומת הדשן סי' קצ"א על אודות מהר"א י"ב הערה מ"ב+ דאין לדרוש ברבים לאסור ואם היה דררא דאיסורא ודאי לא הוי דן למשתק, אלא אזלינן בתר רוב דגן שבא מן הישן, ולכן נ"ל דליכא למיחש כולי האי. זאת ראיתי בתשובות השאלות אשר שאלת ממני לע"ע, וכתבתי לך בנחיצה באשר יראתי שלא יעבור ממני מוביל כתבי, גם טרדת התלמידים אשר עמדי ת"ל מפסיקים אותי. ממני משה איסרלש מקראקא. +אחר תום תשובה אחרונה זו כתוב בהוצאה ראשונה של הקובץ: ותהי השלמת הספר הנכבד יום ה' כ"ב יום בחדש תמוז לסדר הנני נותן לו את בריתי שלום ת' חיים לפ"ק ובסוף רשום: ע"י הזעזע במלאכת שמים אור שרגא המכונה פייביש בן הח"ר שלמה זלמן ז"ל. +

שולחן ערוך יורה דעה הלכות חדש סימן רצג

סעיף ב

ב] איסור החדש נוהג בין בארץ בין בח"ל, בין בשל ישראל >ב< בין בשל עובד כוכבים.

סעיף ג

תבואה ב (ד) שלא השרישה קודם לט"ז בניסן, אסורה עד (ה) שיבא העומר הבא. הגה: ג ג] ומ"מ כל סתם תבואה שרי לאחר הפסח, ד מכה ספק ספיקא, ספק היא משנה שעברה. ואם תמצא לומר משנה זו, מ"מ דלמא נשרשה קודם העומר (טור בשם הרא"ש). ובמיני תבואה שזרעים ודאי לאחר פסח, כגון במקצת מדינות שזרעין שבוילת שועל ושעורים לאחר פסח, אז יש לו להחמיר ה' אחר הקציר, אם לא שאין דלתות המדינות נעולות, ורוב התבואה באה ממקום אחר שזרעין קודם הפסח (הגהות מיימוני פ"א מהמ"א ותוס' ספ"ק דקידושין). וכן בזמן שימות החורף >ג< נמשכים לאחר פסח, ובכל הגליל ההוא זורעים לאחר פסח דברים הנזכרים, יש להחמיר ולחוש מן הסתם. >ד< אבל אין להורות לאחרים במקום שרוב שתייתן ואכילתן ממינים אלו, ו כי ז מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין (כן משמע בטור בשם הרא"ש ות"ה סימן קנ"ח /קצ"א/).

של"ה שער האותיות אות הקו"ף - קדושת האכילה (א)

קז. עתה באתי על ענין דין של חדש, לאמר כזה ראה וקדש. איסור זה נוהג בין בזמן הבית בין שלא בזמן הבית, בין בארץ בין בחוץ לארץ, בין בשל ישראל, בין בשל גוי, והוא אסור מן התורה, דכן פסקו הפוסקים הלכתא כרבי אליעזר דסוף [פרק קמא ד]קידושין (לז א), דסתם לן תנא כוותיה, דתנן בסוף מסכת (חלה) [ערלה] (פ"ג מ"ט), החדש אסור מן התורה בכל מקום. וראוי מאד להצטער על מצוה זו, שאין נזהרין בה אלא בני עליה, והנם מועטים. אודות ההקילים שהוזכרו בטור יורה דעה סימן רצ"ג, שהתיר הרא"ש (שו"ת כלל שני סי' א'), דסמכין ארובא שנשתרשה קודם לעומר. ועוד, שהוא ספק ספיקא, שמא היא מתבואה שנה שעברה, ואפילו היא מתבואה זו, שמא נשרשה לפני העומר כו'. דעו בניי יצ"ו, כי זכני ה' להיות מרביץ תורה כמעט בכל המדינות, ועיני ראו, שחילוק גדול יש בארצות, באלו

הארצות שהיה הרא"ש, וכן המרדכי שהביא את דברי הראב"ה כמובא בבית יוסף בסימן הנזכר לעיל, הם היו דרים בארצות החום, ושם באמת רוב נשרש קודם לעומר. אבל בארץ פולין, ומכל שכן ארץ רוסי"א וואלי"ן ליט"א, שם על הרוב, ורוב דרוב, נשרש אחר העומר. ולהתיר בארצות ההם משום טעם דאין דלתות המדינה נעולות, ומביאים לשם ממקומות אחרות, אשר שם היו נשרשו קודם לעומר, זה שקר מפורסם. אדרבה, מארצותיהם מוליכים כל זרע הארץ לארצות אחרות. על כן בניי יצ"ו, אל תהיו אחר רבים לרעות, ותחזקו במצוה זו, אתם וזרעכם, לדורות'. אמרות ה' אמרות טהורות', והיו למאורות.

ט"ז יורה דעה סימן רצג

(ב) בין בשל עובד כוכבים. - כ"כ הפוסקים בפ"י ומו"ח ז"ל כ' שיש הוכחה ברורה דבשל עובד כוכבים אינו נוהג חדש מפ"ק דר"ה (דף י"ג) בעו מיניה מרב כהנא עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ מהיכן הקריבוהו וא"ת דעייל ביד עובד כוכבים קצירכם אמר רחמנא ולא קציר עובד כוכבים ממאי דאקריבו דלמא לא אקריבו לא ס"ד דכתיב ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול דאקריבו עומר מהיכן הקריבו א"ל כל שלא הביא שלישי ביד עובד כוכבים והשתא אי אמרת דחדש נוהג אף בשל עובד כוכבים לא היה צריך להוכיח מעיקרא לא אכול בלאו הכי הי' לו לומ' שאם לא הקריבו היכי הוה אכלי ממחרת הפסח והלא אסור משום חדש אלא ע"כ דחדש אינו נוהג בשל עובד כוכבים ולכך דייק דמעיקרא לא אכול דאי דעייל ביד עובד כוכבים ולא הקריבו עומר מעיקרא אמאי לא אכול הלא בשל עובד כוכבים אין איסור חדש א"ו דהקריבו עומר משל ישראל ולהכי לא אכול מעיקרא משל ישראל מהיכן הקריבו עכ"ל. **ואני אומר נפשו בטוב תלין אבל לא דק בדברים אלו דמה שהקשה למה לא הקשה בגמ' מהיכן אכלו והלא אסור משום חדש אין בזה אפי' התחלת קושיא דאפשר שמתבואה ישנה משל אשתקד אכלו דאפשר דנתברר להם שזאת היא תבואה ישנה ואפילו בספק כ' בתשובת הרא"ש כלל ב' בשם אבי העזרי דמותר שיש ספק ספיקא וכמ"ש גם הטור ע"כ הוצרך המקשן להוכיח מדלא אכול מעיקרא ש"מ שהיה שם איסור חדש וע"ז פריך מהיכן הותר ועל פירושו של מו"ח ז"ל דמסיק שמוכיח א"ו דהקריבו עומר משל ישראל ולהכי לא אכול מעיקרא משל ישראל וע"ז פריך מהיכן הקריבו יש לתמוה א"כ למה הקשה מהיכן לקחו ישראל תבואה לעומר היה לו להקשות טפי מהיכן לקחו תבואה של ישראל לאכול כיון דעכשיו קיימינן לדידיה דקרא ויאכלו מעבור הארץ קאי על של ישראל **אלא הדבר ברור דאף בשל עובד כוכבים אסור וכמ"ש כל הפוסקים ומזה ראייה ברורה לאיסור כיון דאותו זמן כל התבואה של עובדי כוכבים היתה לפי דעת המקשן ואפ"ה היה איסור חדש רק שהוקשה לו מהיכן לקחו עומר:****

(ג) נמשכים לאחר הפסח. - בטור כתוב בזה שימי עינוי העובדי כוכבים היה בזמן הפסח פי' ואין נוהגים העובדי כוכבים באותו זמן לחרוש תוך ימי עינוי שלהם ועוד נתן טעם שעת הגריד היה פי' מחמת חורף וקרח היתה הארץ קשה וסגורה מלחרוש בה בזה היתה לו הוכחה להרא"ש שלא זרעו עד אחר הפסח:

(ד) אבל אין להורות לאחרים כו'. - **אין זה כדאי מלהציל על שאנו רואין חכמי ישראל כמעט רובם אין נזהרין מחדש בשום שנה ולא שייך לומר עליהם מוטב יהיו שוגגים כו'.** וכבר טרח מו"ח בדבר זה למצוא היתר מצד הירושלמי שמשם הוכיח ר"י בעל התוס' שיש איסור אפי' בשל עובד כוכבים ואחר זה נמשכו כל הגדולים ואמר שיש לו פי' אחר על הירושלמי שלא כדברי ר"י ואנו אין לנו עסק בזה אף אם היה לנו פי' נכון על הירושלמי אין לנו להרים ראש נגד כל הפוסקים ומ"מ נראה לפי ע"ד ללמד זכות הגון על ההיתר בזה דהך איסור דחדש בח"ל הוא פלוגתא דתנאי בפ"ק דקדושין (דף ל"ח) דת"ק דמתניתין ס"ל חדש אין נוהג בח"ל דכתיב ביה בכל מושבותיכם והיינו לאחר ירושה וישיבה דוקא ור"א ס"ל חדש נוהג בכ"מ דמושבותי' בכ"מ שאתם יושבים משמע ור' ישמעאל ור"ע פליגי ג"כ בזה דר"י ס"ל כת"ק ור"ע כר"א ובתשו' הרא"ש כתב דר' ישמעאל ור"ע ס"ל כר"א והוא ט"ס דבהדיא אמרין בגמרא אמר אביי מאן תנא דפליגי עליה דרבי אליעזר ר' ישמעאל היא וצ"ל ור"ע ס"ל כר"א ותימה על הב"י שהעתיק תשובה זאת ולא הרגיש בט"ס שיש בה כלל העולה **דבגמרא לא איפסקא הלכתא בזה והיה לנו לומר דהלכה כתנא קמא דר"א דיחיד ורבים הלכה כרבים אלא דפסקו הרי"ף והרא"ש כר"א מדמצינו במסכת ערלה סתם מתני' כוותיה ואפשר שהיה לדון בזה דיכול להיות דמסכת ערלה נשנית קודם למסכת קידושין וא"כ ה"ל סתם ואח"כ מחלוקת וממילא אין הלכה כסתם כדאיתא בהגוזל קמא (דף ק"ב) והיה לנו לומר דהלכה כתנא קמא דהוא רבים אלא דאין זה ברור מה נשנה תחלה ופסקו לחומרא כסתמא דערלה **ואם כן יש לנו לדון ולומר דבמדינות אלו שהוא שעת הדחק דחיינו של אדם תלוי בשתיית שכר שעורים ושבולת שועל כדאי הוא התנא קמא לסמוך עליו בשעת הדחק כיון דלא איפסקא הלכה בפירוש בגמרא כר"א. וראייה ברורה לזה מפ"ק דנדה (ד' ט') ת"ר מעשה ועשה רבי כרבי אליעזר לענין דיה שעתה דנדה לאחר שנזכר אמר כדאי הוא ר' אליעזר לסמוך עליו בשעת הדחק מאי לאחר שנזכר אילימא לאחר שנזכר דאין הלכה כר"א אלא כרבנן בשעת הדחק היכי עביד כותיה אלא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר ומאי לאחר שנזכר דלאו יחיד פליגי עליה אלא רבים פליגי עליה אמר כדאי הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק הרי לפנינו דכל שאין הלכה פסוקה אלא שיש לומר דהלכה כרבים אתי שעת הדחק ודחי למלתא דרבים כ"ש כאן דיש צד לומר דהלכה כת"ק דר"א כמ"ש אלא שהפוסקים החמירו לפסוק כר"א וע"כ ודאי כדאי הוא [ת"ק של] ר"א דהכא לסמוך עליו בשעת הדחק וכן איתא פ"ק דגיטין (ד' י"ט) כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק אף על פי דת"ק פליגי עליה התם והלכה כרבים. **והפוסקים שלא חשו לשעת הדחק בזה דבארצות שלהם אין זה דחק כל עיקר דהם היו בארצות החמים ובהרבה שנים לא יזדמן שיהיה באותה שנה איסור חדש אבל בארצות שיש בהם קרירות זמן החורף נמשך עד פסח ודאי מודים שיש לסמוך להקל בזה כיון שחיינו של אדם תלוי ממש בזה שעיקר שתיה שלהם הוא שכר שעורים וכיוצא בו ומו"ח ז"ל כתב שמצא תשובה אחרת בהגהות רש"ל בשם מעיל צדק בשם רבינו אביגדור כ"ץ בשם תשובת ריב"א שאין חדש נוהג בשל עובדי כוכבים וכן משמע בה"ג ושם ס"ל דהלכה כת"ק דר"א עכ"ל ויש לכונן דבר זה ע"פ מה שכתבתי כנלע"ד:******

ש"ר יורה דעה סימן רצג

ד מכח ס"ס כו' - ואף על גב דחדש הוי דבר שיש לו מתירין ודבר שיל"מ אפי' בספק ספיקא אסור י"ל כמש"ל סי' ק"י ס"ק כ"ה:

ו כי מוטב שיהיו שוגגין כו' - אבל אם רוב שתיית המדינה יין וא"צ לשעורים ושבות שועל רק לפעמים למאכל וליתא דוחקא דציבורא במידי להפריש מאיסור חדש היכא דליכא אלא חד ספיקא שמא של אשתקד שמא של שנה זו מצוה למחות בהמון עם להורות להם לאיסור דס"ס אין כאן דנימא ספק של אשתקד ואת"ל של שנה זו שמא תבואה זו מן המיעוט שנזרעה קודם העומר מופלג מעומר דכיון דמיעוטא הוא לא עבדי מיניה ס"ס דמיעוט לגבי רובא כמאן דליתיה דמי כדאיתא בהדיא בתוס' בשמעתין דפתח פתוח פ"ק דכתובות ע"כ **ובס' לח"מ סוף מסכת תרומות האריך למצוא היתר על שכר שעורים הנעשה מחדש מטעם שהמשקה היוצא מהו מותר וצריך להתיישב בדבר כי מתשובת הרא"ש ריש כלל ב' ומתרומות הדשן הנ"ל ומשאר פוסקים משמע שאסור, והב"ח האריך להוכיח דחדש אינו נוהג בשל עובדי כוכבים וכל דבריו תמוהים ודברי בעלי התוספות וסייעתם נכונים וראיותיהם ברורות דנוהג בשל עובדי כוכבים ובפרט הראיה שהביא הב"ח מהש"ס דפ"ק דר"ה דף י"ג ליתא דהתם אי לאו האי דיוקא דממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול ה"א דאכלי יין א"נ משום דבפ"ק דקידושין איכא תנא דס"ל דמושבותיכם אתי שלא נאסרה עד אחר ירושה וישיבה (ואיתא התם בש"ס דהאי תנא לית ליה האי דרשה דממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול ור"א דס"ל מושבותיכם כל מקום שאתם יושבים אית ליה האי דרשה אם כן הא דמשני בר"ה לא ס"ד דכתיב ממחרת הפסח כו' ע"כ כר"א א"כ אי לאו הך דיוקא דממחרת כו' ה"א דלא הקריבו וחדש לא היה נוהג אלא עד לאחר ירושה וישיבה) **אדרבה מכאן נ"ל ראוי ברור' ג"כ דחדש נוהג בשל עובדי כוכבי' דהא כיון דפרי' מהיכן הקריבו כו' מסיק אדעתיה דכל א"י של עובדי כוכבים היתה אפ"ה כי דייק ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול ל"ק ליה אלא מהיכן הקריבו אבל האי דמעיקרא לא אכול אתי ליה שפיר ש"מ דנוהג בשל עובדי כוכבים ועוד נראה לי ראיה ברורה מן הירושלמי רפ"ב דחלה גבי קמה לחה ויבשה ומשמע לי' דה"פ מצאו קמה לחה מהו שתהא אסורה משום חדש כלומר מי נימא כיון דסופה לקצור הוי חדש של ישראל או נימא כיון דעייל ביד עובדי כוכבים מותר א"ל למה לא א"ל קמה יבשה מהו א"ל אפי' יבשה דאין חילוק ונוהג בשל עובדי כוכבים והר"ש מקוצי בפירוש המשניות פי' לחה חדשה ויבשה ישנה משל אשתקד וכתב ותימה גדולה למה לא התירן העומר משל אשתקד ולא ירדתי לסוף דעתו דדבר ברור כדפרישית: ז מוטב שיהיו שוגגין כו' - עיין בא"ח סי' תר"ח סעיף ב' בהג"ה:****

ביאור הגר"א יורה דעה סימן רצג

[ב] איסור כו'. כ"פ כל החיבורים הראשונים ודלא כסה"ת וכבר תמה הרא"ש עליו וכתב דסתם מתני' בסוף ערלה כותיה דר"א. ואף על גב שלכאורה סתם מתני' דרפ"ט דמנחות כת"ק וכמש"ש פ"ד א' כמאן דלא כו' וקסבר כו' לא דתנא דמתני' אינו סבור כן אלא טעמיה מפרש אבל תנא דמתני' סבר כי תבאו דתליא בארץ ולכן פסק הרמב"ם במתני' דשם וכ"כ לח"מ ע"ש אבל א"צ לכל זה דקי"ל כאמוראי שם ס"ח ב' דכולהו ס"ל דנוהג בח"ל ואף ר"פ ור"ה ס"ל דמ"מ מדרבנן חייב ואף בזה לא קי"ל כוותיה דסוגיא דהלכה בכ"מ (כרבנן) [כוותיה] דר"א ורבינא בתראה ס"ל כן וקי"ל כוותיה כמ"ש בס"א **ודברי בה"ג כאן טעות גדול הוא וא"צ להשיב עליהן וגם מ"ש בשם ב"ח הב"ח כשיטתו דס"ל אינו נוהג בשל עובדי כוכבים וכבר הכו על קדקדו כל האחרונים ושגגה יצאה מתחת ידו וטובה ה"ל לבה"ג כאן השתיקה ומ"א (ס"ס תפ"ט) רצה ליישב דברי סה"ת אבל דבריו דחוקים מאד וכתב בעצמו שרצונו ליישב המנהג אבל בעל נפש כו' אבל אין דבריו כדאי אפי' ליישב המנהג וט"ז כתב דבשעת הדחק כדאי כו' אבל בגמ' דנדה שם אמרו דאם אפסיק הלכה א"ל שעת הדחק וכבר אפסיק כאן במנחות שם (וכ"כ בנה"כ וע"ש ובא"ז הלכות ערלה וחדש סי' שכ"ח) אלא שנמשך ההיתר שהיו זורעין קורם הפסח כמ"ש בס"ג בהג"ה והנח לישראל מוטב כו' (כמ"ש בשבת קמ"ח ב' ורפ"ד דיי"ט): (ליקוט) ע' בהגהת בה"ג מ"ש ראיה מירושלמי ריש חלה אבל טעה וברפ"ב הוא ז"ל הירושלמי שם [והביאו תוס' בר"ה י"ג א' ד"ה דאקריבו כו'] ר' יונה בעי קומי ר' ירמיה בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמה לחה מהו שתהא אסורה משום חדש א"ל למה לא עד כדון לחה אפי' יבשה אפי' קצורה מעתה אפי' חטים בעליה כן אני אומר לא אכלו ישראל מצה בלילי פסח א"ר יונה מן דנפקית תהית דלא אמרית ליה שנייא היא שמ"ע דוחה את ל"ת ע"ד דר' יונה דו אמר שמ"ע דוחה את ל"ת אף על פי שאינה כתובה בצדה ע"ד דר' יוסי דו אמר אין מ"ע דוחה ל"ת א"כ כתובה בצדה ממה שהיו תגרי העובדי כוכבים מוכרים להם וכו' ישמעאל דר' ישמעאל אמר כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר י"ד שנה ז' שכיבשו ז' שחילקו התיב ר' בון בר כהנא והכתיב ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח לא בששה עשר אלמא דלא אמרינן ממה שתגרי עובדי כוכבי' אלא לר' ישמעאל ת"ק דקדושין ואיפריך והכתיב כו' וכן אמרינן בגמ' דידן בר"ה י"ג א' ואף על גב דפריך שם בירושלמי התיב ד"א בר"ר יוסי קמי ר' יוסי והכתיב ממחרת הפסח יצאו בני ישראל לאו בחמשה עשר לא קי"ל כן דגמ' דידן פליג שם ולגמ' דידן ניחא דקי"ל מ"ע דוחה ל"ת אף על פי שאינה כתובה בצידה כמ"ש בריש יבמות בסוגיא דעליה וכן בפ"ב (כ' כ"א) שם בח"ל שיבום דוחה ח"ל מדאורייתא ובכמה מקומות ומגמ' דר"ה הנ"ל ראיה דקי"ל כר"א ע"כ: (ליקוט) כ' בת"ה סי' קצ"א דאם זרעה ג"י קודם לעומר מותר כמ"ש בפ"ד דפסחים (נ"ה א') והביאו ש"ך ודבריו תמוהין דהא קאמר דלר' יהודה דוקא ואנן קי"ל כר"י ור"ש כמ"ש בס"פ הערל (וכן הקשה בנה"כ) אבל ראיתי בירושלמי פ"ב דכלאים והביאו הר"ש שם ימתין עד שיופך אמר שם ג' ימים ואפשר לחלק בין זריעה לנטיעה וגמ' דקאמר לר' יהודה לרווחא דמילתא ודוחק וצ"ע (ע"כ):**

רבי עקיבא איגר יורה דעה סימן רצג

סעיף ג' בהג"ה מכח ספק ספיקא. בת' מוצל מאש (סי' נ') תמה הא שם אונס חד הוא דמה לי משנה שעברה ומה לי משנה זו קודם העומר:

שו"ת שאגת אריה דיני חדש סימן א

תשובה בפרק קמא דקדושין (דף ל"ו) איתא כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ. ושאונה תלויה בארץ נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ. חוץ מן הערלה וכלאים. ר' אליעזר אומר אף החדש. ומפרש בגמרא דר"א לחומרא פליג. דלת"ק חדש בארץ אין. בחוצה לארץ לא. מאי טעמא מושב לאחר ירושה וישיבה משמע ואתא ר' אליעזר למימר אף חדש נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ. מאי טעמא מושב בכל מקום שאתם יושבים משמע. וכתב הר"ף והרא"ש. דקים לן כר' אליעזר דסתם לן תנא כוותי'. דתנן (ערלה פ"ג משנה ט') החדש אסור מן התורה בכל מקום. והערלה הלכה. והכלאים מדברי סופרים ע"כ. וכבר תמהו קצת מן האחרונים על ראי' זו. דהא קים לן אין סדר למשנה בתרי מסכתא. ואיכא למימר דלמא סתם ואחר כך מחלוקת היא ואין הלכה כסתם. ויפה תמהו. ובתשו' הרא"ש (כלל ב') כתב בשם רבינו ברוך. ואפילו אם גדלה ברשות ישראל עתה בחוצה לארץ שאין אנו סמוכים לארץ ישראל נראה להתיר. דלא גזרו אפילו מדרבנן. דומיא דמעשר דלא גזרו אלא בחוצה לארץ הסמוכה לארץ ישראל. וכתב עליו הרא"ש ודבריו תמוהים דאפילו לפי דבריו שאינו נוהג בשל נכרים. אם גדלה ברשות ישראל מה שייך כאן גזירה דרבנן בחוצה לארץ אסור מן התורה וראיותיו אין בהם ממש ע"כ. **וראיות רבינו ברוך נעלמו מאתנו ולא נדע מה הן. ונעתיק סוגית הגמרא אולי נכוון את ראיותינו ז"ל.** בגמרא שם גרסינן איבעי להו ר' אליעזר לקולא פליג. או לחומרא פליג. לחומרא פליג והכי קאמר ת"ק חוץ מן הערלה ומן הכלאים דהלכתא גמירא לה. אף על גב דאיכא למימר חובת קרקע היא. אבל חדש בארץ אין בחוצה לארץ לא. מאי טעמא מושב לאחר ירושה וישיבה משמע. ואתא ר' אליעזר למימר אף חדש נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ. מאי טעמא מושב בכל מקום שאתם יושבים. או דלמא לקולא פליג. והכי קאמר תנא קמא חוץ מן הערלה והכלאים דהלכתא גמירא לה וכל שכן חדש דמושב כל מקום שאתם יושבים משמע. ואתא ר' אליעזר למימר חדש אינו נוהג אלא בארץ דמושב לאחר ירושה וישיבה משמע ומאי אף אקמייתא. ופשיט הש"ס ממימרא דאביי דר"א לחומרא פליג. ואיכא למידק למאי דבעי למימר דר"א לחומרא פליג דלת"ק חדש בארץ אין בחוצה לארץ לא. והרי אפילו למאן דאמר חדש בחוצה לארץ לא. היינו דווקא מדאורייתא משום דמושב לאחר ירושה וישיבה משמע. אבל מכל מקום מודה דמדרבנן מיהו נוהג חדש בחוצה לארץ. וכדאמרין במסכת מנחות פרק ר' ישמעאל (דף ס"ח) רב פפא ורב הונא ברי' דרב יהושע אכלי חדש באורתא דשיתסר נגהי שבסר קסברי חדש בחוצה לארץ דרבנן ולספיקא לא חיישינן. אם כן כי היכי דתנא תנא קמא חוץ מן הכלאים דלכולי עלמא אינו נוהג בחוצה לארץ אלא מדרבנן ולא מדאורייתא. וכמו שפירש רש"י חוץ מן הערלה והכלאים שאע"פ שתלויות בארץ נוהגים אף בחוצה לארץ. הערלה הלכה והכלאים מדברי סופרים כדלקמן ע"כ. הכא נמי הוה לי' לת"ק למתני חוץ מן החדש דעל כל פנים מדרבנן נוהג נמי בחוצה לארץ כמו כלאים. ומאי שנא כלאים דחשיב לי' תנא קמא. ומאי שנא חדש דלא חשיב. הא תרווייהו שווין בהא מלתא דמדאורייתא אינו נוהג בחוצה לארץ ומדרבנן נהגי. והכי הוה לי' לתנא קמא למתני. כדתנן התם בסוף מסכת ערלה חוץ מן הערלה דהלכה היא שנוהג אף בחוצה לארץ והכלאים והחדש מדברי סופרים ר' אליעזר אומר אף החדש מן התורה. לכן פירש רבינו ברוך דלמאן דאמר חדש בחוצה לארץ לאו דאורייתא משום דמושב לאחר ירושה וישיבה משמע אף על פי שמכל מקום נוהג מדרבנן אינו נוהג אלא במקומות הסמוכים לארץ ישראל. אבל במקומות הרחוקים מארץ ישראל אפילו מדרבנן אינו נוהג. ולא דמי לכלאים וערלה למאן דאמר הלכה דתנן היינו הלכתא מדינה ומדרבנן בעלמא הוא. וכדמפרש התם רב יהודה אמר שמואל דאע"פ שאינו נוהג אלא מדרבנן בחוצה לארץ מכל מקום נוהגים בכל מקום מדרבנן אפילו במקומות הרחוקים מארץ ישראל. מה שאין כן חדש אף על פי שנוהג בחוצה לארץ מיהת מדרבנן לתנא קמא מכל מקום הואיל ואינו נוהג בכל חוצה לארץ. אלא במקומות הסמוכים לארץ ישראל לחוד מהאי טעמא לא תני לי'. וכהאי גוונא פירשו התוס' אהא דפריך בירושלמי ואמאי לא תנינן חלה. והקשו אמאי לא פריך נמי אמאי לא תני תרומה ומעשרות. ותירצו דלהכי בעי חלה משום שגזרו על חלה בכל מקום. אבל על תרומה ומעשרות לא גזרו אמקומות הרחוקים מארץ ישראל אלא דווקא אעייירות הסמוכות לארץ ישראל:

יש לי ליתן טעם לזה הא דגזרו אכלאים בחוצה לארץ בכל מקום. וכן אערלה למאן דאמר דאינו אסורה אלא מהלכות מדינה. ואלו חדש למאן דאמר חדש בחוצה לארץ אינו אלא מדרבנן לא גזרו על מקומות הרחוקים מארץ ישראל. משום דאמרין התם בקדושין (דף ל"ט) רב יוסף מערב ביזרני זרע. אמר לי' אביי הא אן תנן הכלאים מדברי סופרים. אמר לי' לא קשי' כאן בכלאי הכרם. כאן בכלאי זרעים. כלאי הכרם דבארץ אסורים בהנאה בחוצה לארץ נמי גזרו בהו רבנן. כלאי זרעים דבארץ לא אסירי בהנאה בחוצה לארץ נמי לא גזרו בהו רבנן. אלמא כל דטפי מילתא מחבירו החמירו בו רבנן יותר. מהאי טעמא נמי ערלה וכלאי הכרם שאסור בהנאה גזרו בהו רבנן שיהגו בחוצה לארץ בכל מקום. אבל חדש אף על גב דבארץ אסור מן התורה מכל מקום הואיל ואין איסורו איסור הנאה לא גזרו אלא במקומות הסמוכים לארץ ישראל בלבד. ולא במקומות הרחוקים כמו תרומה ומעשרות שאין איסור טבל מאסורי הנאה ולא גזרו אלא במקומות הסמוכים לארץ ישראל בלבד. ולא דמי לחלה שגזרו בכל מקום בחוצה לארץ. דשאני חלה דאע"ג דאין עיסה הטבולה לחלה מאסורי הנאה מכל מקום איכא טעמא שגזרו אפילו במקומות הרחוקים מארץ כמו שחלקו שם בתוס' בין תרומה ומעשרות לחלה שגזרו עליו בכל מקום משום דחלה דמי יותר לחובת הגוף. שהרי החיוב בא על ידי גלגול העסה שאדם עושה הלכך דין הוא שיהגו בכל מקום אפילו בחוצה לארץ אבל תרומות ומעשרות אין מוטלין אלא על מי שיש לו קרקע ודמי טפי לחובת קרקע ע"כ. א"כ ערלה וכלאים דחובת קרקע גמור הוא. ועל כרחך הא דגזרו עליהם בחוצה לארץ בכל מקום מה שלא גזרו בתרומה ומעשרות צריך לומר דהאי טעמא משום דאסורים בהנאה מה שאינו כן בטבל. אבל חדש כיון דחובת קרקע גמור הוא ואינו מאסורי הנאה דמי לטבל דתרומה ומעשר ואינו נוהגת בחוצה לארץ כלל אפילו מדרבנן למאן דאמר מושב לאחר ירושה וישיבה משמע אלא במקומות הסמוכים לארץ בלבד. כן צריך לומר לשיטת רבינו ברוך ז"ל: מ"מ קשיא לי לפי שיטה זו דהא איכא למידק למאי נפקא מינה הא דאמר הש"ס לחומרא פליג והכי קאמר חוץ מן הערלה והכלאים דהלכתא גמירא לה. דבהדי פלוגתא למה לן. שהרי אהא דתנן הערלה הלכה. מפרש ר' יוחנן הלכה למשה מסיני. ור' יהודה אמר שמואל מפרש לה הלכתא מדינה כלומר מדרבנן בעלמא הוא. והרי על כרחך הא דאמר הש"ס הכא חוץ מן הערלה והכלאים דהלכתא גמירא לה. אערלה לחוד קאי. ואדרבי יוחנן דסבירא לי' הערלה הלכה למשה מסיני היא. דהא

כלאים אינו אלא מדברי סופרים בעלמא לכולי עלמא. והשתא תקשה למה לי להגמרא למימר דהלכתא גמירי לה ואערלה לחוד קאי. ואינו אלא לר' יוחנן ולא לרב יהודא אמר שמואל. והרי איבעי זו לחומרא פליג או לקולא פליג... **אלא וודאי ליתא להאי סברא דרבינו ברוך. ואי חדש בחוצה לארץ אינו אלא מדרבנן. מ"מ גזרו עלי' בכ"מ... והרי לפי זה ע"כ טעמא דלא חשיב חדש ואילו ערלה וכלאים קחשיב משום דאינהו דאורייתא נינהו וחדש לת"ק אינו אלא מדרבנן ודאורייתא קא חשיב ודרבנן לא קחשיב.** וא"כ אמאי פריך אמאי לא תנא חלה הא חלה בחוץ לארץ אינו אלא מדרבנן והא האי תנא דרבנן לא חשיב ושם בירושלמי בסמוך אחר שמוקי מתניתין דערלה כר"א אמרין ר' יונה בעי קומי ר' יוסי ולמה לא תננן אף חלה עמהם: ונראה לתרץ דלאו אמתניתין דסוף פ"ק דקדושין בעי ר' יונה למה לא תננן אף חלה עמהם דהא וודאי לא קשה מידי מדלא תנא לת"ק חדש ש"מ דאורייתא קתני ודרבנן לא קתני ותו לא קשה מידי אמאי לא תננן חלה עמהן דהא חלה בחו"ל ליתא אלא מדרבנן והאי תנא בדרבנן לא איירי. אלא הא דבעי ר' יונה אמאי לא תננן אף חלה עמהם אהאי מתניתין דסוף מסכת ערלה קאי דתנא חדש אסור מן התורה בכל מקום והערלה הלכה והכלאים מדברי סופרים ואכלאי כרם קאי כדאמרין שם בש"ס שלנו. והכי מוקי ליה התם בש"ס ירושלמי והא האי תנא איירי מד"ס ומשום הכי בעי ר' יונה למה לא תננן אף חלה עמהם שהיא נמי מד"ס כמו כלאי הכרם דתנא לה הכא בסוף מסכת ערלה. ולפנינו אכתוב בסייעתא דשמיא מה שנשתבשו מקצת מן האחרונים ז"ל בזה ושם יתבאר הדבר יותר. **והיוצא לנו מזה דאם תמצא לומר דחדש בח"ל אינו אלא מדרבנן מ"מ איסורו נוהג בכל מקום אפי' במקומות הרחוקים מארץ ישראל:**

ערוך השולחן יורה דעה הלכות חדש סימן רצג

סעיף ב

ואם חדש נוהג איסורו גם בח"ל נחלקו בזה ר"א וחכמים במשנה ספ"ק דקדושין דר"א ס"ל דחדש בח"ל אסור מן התורה כדמשמע פשטא דקרא שמסיים חקת עולם לדרתים בכל משבתיכם ופירושו בכל מקום שאתם יושבים וחכמים סברי דבכל משבתיכם לאו לח"ל אתי אלא להורות שלא נתחייבו במצוה זו בכניסתם לארץ אלא לאחר ירושה וישיבה לאחר שכבשו א"י וחלקוה לשבטים והרי"ף והרמב"ם והרא"ש פסקו כר"א משום דסתם משנה דשלהי ערלה אתי כר"א דתנן שם החדש אסור מן התורה בכל מקום ואיתא בירושלמי דמשנתנו כר"א דקדושין ואף על גב דהוה סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה בסתם צ"ל דס"ל לרבנן אלה דכיון דאין סדר למשנה י"ל דהוי מחלוקת ואח"כ סתם [וצ"ע דהכ"מ כתב בפ"ט מרוצח דבתרי סדרי יש סדר ע"ש וכבר השיג עליו התו"ט ריש פ"ט דסוטה ע"ש ובמג"א ס"ס תפ"ט ומ"ש המג"א דכיון דאין סדר הדרין לכללא דהלכה כרבים צ"ע דהא ספק הוא איזה משנה נשנית מקודם וכבר השיג עליו המח"ש ע"ש]:

סעיף ג

אמנם לפ"ז אינו אלא ספק איסור תורה ולשונם לא משמע כן ועוד דבהרמב"ם א"א לומר כלל שפסק מפני הספק שהרי כתב דחייב מלקות וגם אחייבי לאוין קאי כמבואר שם ואם מפני הספק לא היה מחייב מלקות. **ועוד תמהו גדולי עולם על רבותינו אלה דלמה להו למיתלי בסתם משנה והא במנחות [ס"ח ב] איפלו אמוראי בהא מילתא והכי איתא שם ר"פ ור"ה בריה דר"י אכלי חדש באורתא דשיתסר קסברי חדש בח"ל דרבנן ולספיקא לא חיישינן ורבנן דבי רב אשי אכלו בצפרא דשיבסר קסברי חדש בח"ל דאורייתא וכו' אמר רבינא אמרה לי אם אבוך לא הוה אכיל חדש אלא באורתא דשיבסר וכו' והחמיר עוד יותר מרבנן דבי רב אשי ע"ש ולפ"ז הוה מחלוקת האמוראים דר"פ ור"ה בריה דר"י פסקו כחכמים ורבנן דבי ר"א ואביו של רבינא פסקו כר"א ובמקום שהאמוראים פוסקים הדין לא עלינו להכריע מתוך המשנה אלא להכריע בפלוגתת האמוראים ונראה שרבותינו אלה פסקו כרבנן דבי ר"א ואביו של רבינא אך א"כ הו"ל להביא דבריהם ולפסוק בזה ולא לאמר מדעת עצמם דהלכה כר"א משום סתם משנה דערלה [כל התשו' שדיברו מענין חדש כולם הקשו עליהם קושיא זו]:**

סעיף ד

ואני אומר דלכן לא הביאו רבותינו הך דמנחות משום דמשם אין הכרע כמאן הלכה אי כר"פ ור"ה אי כרבנן דבי ר"א דוודאי אם רב אשי בעצמו היה פוסק כן הלכה כמותו אבל רבנן דר"א אינם כרב אשי כדמוכח מכתובות [כ"ב א] ע"ש וגם מאביו של רבינא אין הכרע כמובן ואולי החמיר על עצמו ולכן הכריעו מפני משנה דערלה ואי משום דשמא היא סתם ואח"כ מחלוקת כיון דתני לה בהלכתא פסיקתא דשנינו שם החדש וכו' והערלה הלכה והכלאים מדברי סופרים ע"ש דכה"ג אמרין בב"ק [ק"ב א] דמאי דקתני בהלכתא פסיקתא הלכה כן ע"ש. וראיה לזה דהא כל הגדולים הקשו על רבותינו דנהי דסתמא דערלה אתיא כר"א מ"מ הא מצינו סתמא אחריתא במנחות רפ"ט [פ"ג ב] דלא כר"א דתנן כל קרבנות הציבור והיחיד באין מן הארץ ומח"ל מן החדש ומן הישן חוץ מן העומר ושתי הלחם שאין באין אלא מן החדש ומן הארץ ואמרין בגמרא [פ"ד א] כמאן דלא כהאי תנא דתניא ר' יוסי בר"י אומר עומר בא מח"ל ומה אני מקיים כי תבואו אל הארץ שלא נתחייבו בעומר קודם שנכנסו לארץ וקסבר חדש בח"ל דאורייתא דכתיב משבתיכם כל מקום שאתם יושבים משמע וכי תבואו זמן ביאה היא וכיון דאורייתא היא אקרובי נמי מקריבין עכ"ל הגמ' וא"כ ממילא משנתנו שאמר ששנינו עומר מח"ל סברה דחדש בח"ל לאו דאורייתא שהרי הש"ס תלאן זה בזה ולפ"ז הוי סתמא דמנחות כחכמים ולא כר"א ומאי אולמא סתמא דקדושין מסתמא דמנחות ולדברינו אתי שפיר משום דסתמא דערלה תני לה גבי הלכתא פסיקתא [וזוה תירוץ יפה על הרי"ף והרא"ש ולא על הרמב"ם שפסק בפ"ז מתמידין כמשנה דכל הקרבנות והלח"מ שם תירץ דס"ל דאינו תלוי זב"ז ולמד מכי תבואו ע"ש ואינו מובן אחרי שהש"ס תלאן זב"ז והשאג"א בתשובות החדשות סי' ב' תירץ ג"כ כעין זה דוודאי מכי תבואו מוכח דאין מביאין עומר מח"ל אף אם חדש בח"ל דאורייתא וז"ש הש"ס לריב"י קסבר חדש בח"ל דאורייתא לא מפני זה מביאין עומר מח"ל ורק מפני שדריש כי תבואו שלא נתחייבו וכו' וז"ש לריב"י חדש בח"ל דאורייתא הוא מטעם אחר דאל"כ בלא מיעוטא דקרא א"א להביא העומר מח"ל כיון דאין חדש נוהג שם ולכן הוצרך לומר כן ע"ש ודבריו תמוהים חדא דא"כ למה הוצרך הש"ס לסיים וכיון דאורייתא הוא אקרובי נמי מקריבין ע"ש ועוד בשנדקדק מה אומר ריב"י ומה אני מקיים וכו' שלא נתחייבו וכו' וקשה לו יהי כן מ"מ סוף סוף הא כתיב כי תבואו אל הארץ וקצרתם את קצירה והבאתם וגו' דמפורש דווקא מא"י כמו שבאמת הרמב"ם הביא מסוף הפסוק ע"ש אלא וודאי דלא מפני זה אין להביא עומר מח"ל ורק תלוי אם חדש בחו"ל

דאורייתא אם לאו ולזה אומר דכי תבואו הוא לזמן ביאה ע"ש היטב ונ"ל לתרץ דברי הרמב"ם שהוא מפרש כן משנתנו דלא כריב"י כלומר דריב"י תולה הבאת העומר מח"ל בדין דחדש בח"ל דאורייתא ותנא דידן סבר דאינו תלוי זב"ז ודו"ק]:

סעיף ה

יש מרבתינו הראשונים שפסקו להלכה דחדש בח"ל דרבנן כרבנן דר"א ואלו הם רבינו ברוך בעל התרומות הביאו הרא"ש [תשו' כלל ב'] והאור זרוע הביאו התרומת הדשן [סי' קצ"א] וריב"א בעל התוס' ורבינו אבגדור ומהר"ם מעיל צדק [הביאו אחרונים כמ"ש בט"ז ובמשכנ"י סי' ס"ד] וכן נראה מדברי הראב"ן בספרו בספ"ק דקדושין [שם] וגם במהרי"ל בלקוטי דינים כתוב בזה"ל אמר מהר"י סג"ל בשנת וכו' ובשנים ההם נזהרים אנשי מעשה החסידים הפרושים והחרידים וכו' אין אוכלין את הקמח וכו' מפני איסור חדש שבו וכו' דבאותן השנים מאחרין לזרוע עד אחר הפסח ואף על גב דיש פוסקים שא"צ ליזהר בזה הואיל דבלא"ה איסור חדש בח"ל דרבנן מ"מ אנשי מעשה מחמירין וכו' שוב ראיתי כל הדין הזה במרדכי הגדול עכ"ל הרי שגם המהרי"ל הוה ס"ל כן דחדש בח"ל דרבנן והביא כן ממרדכי הגדול והגם שלפנינו במרדכי ספ"ק דקדושין נמצא החדש אסור מן התורה בכל מקום והכי הלכתא וכו' עכ"ל אמנם נאמן עלינו המעיד שידוע שהמרדכי מקובץ מנוסחאות הרבה וגם לפנינו שם מקודם זה נראה כדברי מהרי"ל שכתב וז"ל והא דאין נזהרין עתה מחדש משום דרוב תבואות זורעין קודם הפסח וכו' ומיהו מתבואה שלא נרשה קודם הפסח צריך ליזהר שלא לאכול וכו' ואף על גב דדווקא ר"א אסר ולא רבנן מיהו איכא אמוראי דאסרי ליה במנחות וכו' עכ"ל הרי בכאן נראה להדיא שלדעתו אין הלכה כר"א וגם אין הלכה ברורה כאמוראי דאסרי דא"כ הו"ל לומר הלכה כאמוראי דאסרי ולשונו שכתב מיהו איכא אמוראי דאסרי כוונתו שיש לחוש לדבריהם:

סעיף ו

ועכ"פ הרבה מהראשונים שפסקו דלא כר"א וגדולי אחרונים טרחו למצא טעם לדבריהם והאריכו בפלפולים שקשה לבנות יסוד לדינא ע"פ זה אך עכשיו זכינו שנדפס האור זרוע הגדול והוא ביאר טעמים ונמוקים [בסי' שכ"ח] ועולה בקנה אחד עם דברינו הקודמים וז"ל ונראה בעיני אני המחבר לפסוק הלכה דחדש בחוץ לארץ דרבנן דתנן כל קרבנות הציבור וכו' חוץ מן העומר וכו' וסתם לן תנא דחדש בח"ל דרבנן דאי דאורייתא היה בא מח"ל דהא בהא תליא כדאמר בגמ' וכו' כמאן דלא כי האי תנא דתניא [מנחות פ"ד א] ריב"ז אומר עומר בא מח"ל וכו' קסבר חדש בח"ל דאורייתא וכו' וכיון דאורייתא הוא אקרובי נמי מקריבין הא למדת דהא בהא תליא ור"נ ור"י ת"ק דידיהו נמי סבר כרבנן והאי סתמא עדיף טפי דתנא לה בהדי קרבנות כהוא דפ' אחד דיני ממונות וכו' משום דתני לה גבי הלכתא דדינא הלכך ה"נ האי סתמא עדיף דהאי עומר מנחת ציבור הוא ותני לה גבי הלכות מנחות אבל הכא תני אגב ערלה וכלאים ולא עדיפא כי האי סתמא ואמרינן [שם ס"ח ב] ר"פ ור"ה בריה דר"י אכלי וכו' קסברי חדש בח"ל דרבנן וכו' ואי משום רבנן רבי ר"א וכו' ההיא לאו ראייה היא דאשכחן דלא בעי תלמודא לסמוך על רבנן דבי ר"א בכתובות וכו' משום שלפעמים היו טועים והא דאמר רבינא אמרה לי אם אבוך לא הוה אכיל וכו' ופירש"י דסבר חדש בח"ל דאורייתא ההיא לאו ראייה היא חדא דמצינו לפרש שפיר דסבר חדש בח"ל דרבנן ומחמיר וכו' ותו דאפילו לפי רבינו שלמה אבא דרבנא הכי הוה סבר אבל רבינא גופה אפשר דסבר דהוי דרבנן ותו הואיל והמשניות והתנאים חלוקים בדבר וחזינן נמי אמוראים דאיכא דעבדי הכי ואיכא דעבדי הכי ולא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר ואיכא שעת הדחק אית לן לסמוך על סתם משנה והתנאים והאמוראים דסברי חדש בח"ל דרבנן ולא חיישינן לספיקא וכו' עכ"ל כלומר בספק אם נזרעו קודם הפסח אם לאו ועוד האריך שם ולפ"ז נתגלה לנו טעמי רבותינו המקילים ודברים ברורים הם כשמש בצהרים ואלמלי ראו הגדולים שטרחו למצא היתר לפי גודל הצער מאיסור זה במדינות שלנו לא היו מאריכים בפלפולים אחרי שהדרך ישר לפנינו מגאון קדמון שהא"ז היה רבו של מהר"ם מרוטנבורג רבו של הרא"ש והוא תלמיד של רבותינו בעלי התוס' ומובא ג"כ בתוס' במס' [עבודה זרה נ"ה ב] ועתה ישמח לבבינו ותגל נפשינו ללמד זכות על כלל ישראל ועוד נבאר בזה בס"ד:

סעיף יב

כתבו הטור וש"ע סעי' ב' איסור החדש נוהג בין בארץ בין בח"ל בין בשל ישראל בין בשל עכו"ם עכ"ל והנה הרי"ף והרמב"ם לא הזכירו כלל איך הדין בשל עכו"ם ורק רבותינו בעלי התוס' בקדושין [ל"ו ד"ה כל מצוה] הוכיחו מהירושלמי דפריך על משנה דשם דכל מצוה שתלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ חוץ מערלה וכלאים דנוהגים גם בח"ל ור"א אומר אף החדש נוהג בח"ל ופריך אמאי לא תני חלה ומתריך לפי שאינה בשל עכו"ם ע"ש משמע להדיא דחדש נוהג בשל עכו"ם והסכימו לזה כל רבותינו ופסקו כן להלכה ואחד מגדולי האחרונים [ב"ח] דחה דבריהם דהירושלמי לאו אדר"א קאי אלא אחכמים וערלה וכלאים וודאי נוהג בשלהם אבל לא חדש והא דר"א לא תני חלה משום דבחלה לא פליגי חכמים עליה ויש שדחו דבריו דהירושלמי הזה הוא גם בשלהי ערלה ושם ליתא דר"א ואינו כן דגם שם מיייתי הירושלמי הך משנה דקדושין פלוגתא דחכמים ור"א ועלה בעי אמאי לא תני חלה ע"ש והנה הביא עוד ראיות להתיר מש"ס דילן ודחו רבים דבריו מכל ראיותיו שבירושלמי וש"ס דילן ויש שקיימו דבריו ואין הכרע בדברים אלה ובוודאי קשה לחלוק על רבותינו בעלי התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן שהסכימו לדבריהם אם לא בראייה ברורה וזאת לא תהיה:

סעיף יג

אמנם אפילו לפי דברי רבותינו בעלי התוס' מ"מ נראה שזהו רק מדרבנן ולא מן התורה כמ"ש בעצמם שם דהא דפריך אמאי לא תני חלה שנוהג בח"ל וזהו וודאי רק מדרבנן ועל זה מתריך לפי שאינה בשלהם דגם מדרבנן פטור ולפ"ז יש להוכיח דחדש נוהג בשלהם מדרבנן ולא מן התורה [והק"ע שם פי' דקאי אמשנה דפירות ח"ל שנכנסו לארץ דחייב בחלה ומדאורייתא ע"ש ואינו כן דהרי חלה בגלגול תליא וכיון דהגלגול היה בא"י אינה של ח"ל והעיקר כדברי התוס' ודו"ק]:

סעיף יד

אך הרא"ש בתשובה שם פשיטא ליה דגם מדאורייתא נוהג איסור חדש בשל עכו"ם דכל היכי דמעט שלהם יש דרשא כמו בתרומה דגנך ולא דגן עכו"ם וכיוצא בזה וכל מקום שאין מיעוט אין לחלק מידי דהוה אכלאים וערלה ע"ש ואף דמערלה

וכלאים אין ללמוד שחמורים מחדש כמבואר בקדושין [ל"ח א] ע"ש מ"מ בלא שום לימוד כן הוא דכיון דנוהג בח"ל ממילא מה לי של ישראל ומה לי שלהם ומאן פליג ביניהו ואי משום שאין מביאין עומר משלהם דכתיב קצירכם הא לשיטה זו אין מביאין עומר כלל מח"ל ומ"מ חדש נוהג מדאורייתא א"כ אין חילוק:

סעיף טו

ונלע"ד דאף לפי שיטה זו תליא בפלוגתא דיש קניין לעכו"ם בא"י או אין קניין בפ"ד דגיטין [מ"ז א] דזהו וודאי דאפילו למאן דאוסר חדש בח"ל מדאורייתא מ"מ פשיטא שלא תהא ח"ל חמור מא"י ולפ"ז למ"ד אין קניין לית להו קרקע בא"י וא"כ גם בח"ל אין האיסור בקרקע שלהם שלא תהא ח"ל חמירא מא"י ואנן קיי"ל אין קניין כמבואר ברמב"ם פ"א [הל' י'] מתרומות ואף שי"ל דהתם הוא רק לענין הפקעת קדושה ע"ש מ"מ גם איסור חדש הוא מפני קדושת העומר או זמן העומר בזמנה"ז וכן יש בשם פלוגתא אי יש להם קניין בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערות ע"ש ובזה לא איפסקא הלכתא ויש לתלות גם בפלוגתא זה כמובן **ואין לי ראייה לדבר זה אך מסברא נלע"ד כן כסניף להיתר כמו שיתבאר בס"ד בס"ס זה:**

סעיף טז

כתב רבינו הרמ"א בסעי' ג' ומ"מ כל סתם תבואה שרי לאחר הפסח מכח ספק ספיקא ספק היא משנה שעברה ואת"ל משנה זו מ"מ דילמא נשרשה קודם העומר עכ"ל ואף על גב דחדש יש לו מתירין ואינו מותר בספק ספיקא כמ"ש בס"י ק"י י"ל דזהו בתערובות שעכ"פ יש כאן וודאי איסור ולא בספק ספיקא בגוף האיסור שאין כאן איסור כלל [ש"ך שם סקנ"ו] מיהו קשה איזה ספק ספיקא הוא זה הא הכל שם אחד ספק אם התירו העומר או לא התירו ומה לי אם משנה שעברה או שמנה זו קודם לעומר [הגרע"א] **ולי נראה דשפיר הוי ספק ספיקא דיש נ"מ בין שני הספיקות דאם הוא משנה העברה אין מביאין ממנו את העומר דבעינן ראשית קצירך ולא סוף קצירך כדאמרינן ר"פ כל המנחות ע"ש ואם הוא משנה זו מביאין ממנו את העומר וכלל הוא בספק ספיקא דכל שיש נ"מ בין הספיקות באיזה פרט לדינא אף שאינו נוהג בזמנה"ז חשיב לה ספק ספיקא** כמ"ש בס"י ק"י בכללי ספק ספיקא:

סעיף יז

עוד כתב ובמיני תבואה שזורעים וודאי לאחר פסח כגון במקצת מדינות שזורעין שבולת שועל ושעורים לאחר פסח אז יש להחמיר אחר הקציר אם לא שאין דלתות המדינה נעולות ורוב התבואה באה ממקום אחר שזורעין קודם הפסח וכן בזמן שימות החורף נמשכין לאחר פסח ובכל הגליל ההוא זורעים לאחר פסח דברים הנזכרים יש להחמיר ולחוש מן הסתם אבל אין להורות לאחרים במקום שרוב שתיתן ואכילתן ממינים אלו כי מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין עכ"ל:

סעיף יח

וכל דברים אלו הוא באשכנז ובפולין הסמוך לה דרוב השנים נזרעים קודם הפסח אבל במדינתנו מדינת רוסיא אין כאן ספק כלל דלפני הפסח אין עדיין זמן זריעה כלל אם לא במקרה רחוקה פעם לעשרים שנה ואין לנו שום היתר על חדש ובזה לא שייך לומר על כלל ישראל מוטב שיהיו שוגגין אם הוא איסור דאורייתא וכנגד זה כמעט הוא מהנמנעות לזיהר בזה כי הקציר אצלינו בירח אב וצריכין להמתין שמנה חדשים ובסנהדרין [י"א ב] תניא על ג' ארצות מעברין את השנה וכו' ובזמן שיהודה אחת מהן הכל שמחין ופירש"י [ד"ה ובזמן] דכשביכר ביהודה ומעברין בשביל השתים מאריכין עליהם איסור חדש וקשה להם הדבר עכ"ל ואם על חודש אחד היה קשה להם בהיותם יושבים על אדמתם וכמה קשה עלינו להמתין שמנה חדשים מאכילת חטים ושעורים ושבולת שועל שמזה עושים גרויפ"ן וזה כל אכילתינו ומשתיית שכר כל החורף ורק יחידים הזהירים בזה וקשה עליהם כידוע ולכן קמו גדולי חכמי ישראל למצא התירים הלא בספרתם ורבים בנו על ההיתר שאינו נוהג בשל עכו"ם וההיתר הזה קשה לסמוך כמ"ש בסעי' י"ד ויש שרצו להציל שתיית השכר מטעם שהמשקין היוצאין מהם אינם כמותם [עי' ש"ך סק"ו] וגם זה דחוק דטעם כעיקר דאורייתא ועוד יתבאר בזה בס"ד בסעי' כ"ג:

סעיף יט

האמנם עתה שזכינו לאור זרוע לצדיק עתה לישרי לב שמחה ואין בזה שום ספק דהעולם סוברים כרבינו ברוך וריב"א ורבינו אבגדור הכהן ורבינו יצחק בעל האור זרוע ורבינו מנחם מעיל צדק ומרדכי גדול ומהרי"ל דחדש בח"ל דרבנן וכמו שביאר האור זרוע שיטתם הברורה דאוקי סתמא להדי סתמי ור"א ורבנן הלכה כרבנן ולדבריהם איסור חדש תלוי בעומר דממקום שאין מביאין עומר שם אין החדש נוהג דכן הוא פשטא דסוגיא דר"פ כל הקרבנות ואין לישראל דאיך אפשר לומר כן והא תנינן בריש חלה דאם לא השרישו קודם לעומר אסורין עד עומר הבא ומבואר שם בירושלמי דאין מביאין עומר מזה משום דבעינן ראשית קצירך ולא סוף קצירך ע"ש וכן משמע להדיא בגמ' ר"פ כל קרבנות ע"ש הרי דאיסור חדש אינו תלוי בעומר אך זה ל"ק כלל דוודאי אינו תלוי בזריעתו הפרטית של האיש הזה אבל בהמקום תלוי וודאי דממקום שמשם פסול לקרבן העומר כמו ח"ל גם איסור חדש אין בו כיון דרחמנא תלי איסור חדש בהקרבנות העומר ואם דהרמב"ם לא ס"ל כן דאינו תלוי זה בזה אבל הני רבותינו ס"ל כן ומהרי"ף והרא"ש אין ראייה דס"ל גם בזה כהרמב"ם די"ל דלדינא אינם פוסקים כמשנה דכל קרבנות הציבור וס"ל כריבר"י דעומר בא מח"ל שהרי הם אינם מדברים בדיני קרבנות אלא דאלימי להו סתמא דערלה מטעם שכתבנו בסעי' ד' ואין נ"מ בזה:

סעיף כ

וכיון דהוי דרבנן הדבר פשוט כמ"ש הגדולים שלא גזרו על מדינות הרחוקות מארץ ישראל דכל מצות התלויות בארץ כשגזרו רבנן על ח"ל לא גזרו רק על המדינות הקרובות לא"י כמו תרומות ומעשרות ורק בחלה גזרו משום דהחיוב הוא בשעת גלגול העיסה ועוד דחדש קילא טובא מתרומות ומעשרות וחלה דטבל הוא במיתה לפיכך גזרו אבל חדש הוא בלאו וראיה ברורה לזה ממה שאמרו בקדושין [ל"ט א] כלאי הכרם דבא"י אסור בהנאה גזרו בח"ל כלאי זרעים דבא"י מותר בהנאה לא גזרו בח"ל ע"ש הרי מפורש דכל שהאיסור הוא לאו ומותר בהנאה לא גזרו בח"ל ואי קשיא לפ"ז למה גזרו בחדש על המדינות הקרובות והטעם פשוט משום דהמקומות הקרובין זל"ז מוליכין התבואות מזה לזה ואתי לידי קלקול כמובן אבל למה להם לגזור על הרחוקות ויותר מזה דאיך יגזרו על המדינות הרחוקות כשלונו שנצטרך להמתין יותר

מחצי שנה מזמן הקציר דבר שאין הציבור יכולין לעמוד בו הא קיי"ל דאין גוזרין גזירה על הציבור בדבר שאין יכולין לעמוד בו ודרשינן זה מקרא בפ' אין מעמידין [ל"ו א] ומטעם זה בטלו איסור שמן ע"ש ק"ו לתבואה שהוא חיי נפש ממש ולכן כל בית ישראל נקיים ולא נכשלו באיסור ח"ו:

סעיף כא

ולפ"ז לשיטת רבותינו אלה הוי היתר גמור אפילו בקרקע של ישראל והגדולים שהעמידו ההיתר מפני שאינו נוהג בשל עכו"ם בח"ל כתבו מפורש דשדות של ישראל אסורות ואנן הא קא חזינן הרבה שדות של ישראל שזרע ישראל ולא נהגי באיסור חדש וזהו הרבה במדינות אלה ומכמה דורות נהגו כן אבל לדברינו דאנו סוברים כשיטה זו א"ש ולשיטת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש נוכל לומר ההיתר על שדות עכו"ם כמ"ש בסעי' ט"ו ואף בשדות ישראל אולי אפשר לומר דנהי דלשיטתם אין תלוי איסור חדש במקום שהעומר יכול לבא משם כמ"ש דלהרמב"ם בהכרח לומר כן דאין זה תלוי בזה מ"מ נראה כיון דלשיטתם מיעטה התורה שלא יביאו עומר מח"ל מקרא דכי תבואו כמ"ש הא בעינן עכ"פ שיהא ראוי להביא והיינו במדינות שבזמן הפסח כבר הם קרובים לקצירה אבל במדינות הצפונית שלנו שזרעים אחר הפסח וקוצרים קודם ר"ה מה מיעטה התורה הא אין כאן לא זריעה ולא קצירה בשעת הפסח:

סעיף כב

וכי תימא שהתורה מיעטה שלא יביא משנה העברה א"א לומר כן דזה אפילו בא"י פסול כדאמרין ר"פ כל הקרבנות בשביעית דא"א להקריב מכרמל דאשתקד משום דבעינן ראשית קצירך ולא סוף קצירך או משום דבעינן כרמל בשעת הקרבה ע"ש וכן אמרין בירושלמי פ"ק דחלה סוף הלכה א' אהא דתנן דאם השרישו קודם לעומר אסורין עד שיבא עומר הבא ושאל ר"א מהו שיביא עומר מהן ופריך אפשר לומר חדש וישן אין תורמין ומעשרין מזה על זה ואת אמרת הכין כלומר איך אפשר להקריב מהן שהרי כשני מינים הם לענין תרומות ומעשרות ואח"כ אומר גם טעם דראשית קצירך ולא סוף קצירך וכן משום שאינם ביכורים ע"ש ומסיק והן שהביאו שלישי לפני ר"ה אבל הביאו שלישי לאחר ר"ה העומר בא מהן עכ"ל **הרי דבהביאו שלישי לפני ר"ה הוויין כשני מינים וכ"ש במדינות אלו שכבר נקצרו לפני ר"ה דהם כשני מינים ואין העומר בא מהם אפילו בא"י א"כ אין צורך למעט ח"ל מטעם ח"ל אלא מטעם דהם כשני מינים אלא וודאי קרא דמעטיה לח"ל מהבאת עומר בע"כ דלא אמדינות אלו קאי רק על הסמוכות לא"י ואפילו הרחוקות המערבית והדרומית והמזרחית ולא על הצפונית שהם אינם בכללו של היתר העומר ולא באיסורו ובוודאי שאין לבנות יסוד נכון על זה בלתי ראייה גמורה אלא דלסיניף בעלמא אומר**

ב

סעיף כג

וראיתי לכמה מהגדולים שמתירים שכר של שעורים של חדש אפילו להרי"ף והרמב"ם והרא"ש דסברי חדש בח"ל דאורייתא מטעם דמשקים היוצאים מהם אינם כמותם ואין בזה רק איסור דרבנן ובדרבנן יש להקל בח"ל ובשל אינו ישראל ולסמוך על המקילים [פנ"י ולח"מ על משניות הביאו הש"ך שם ועוד גדולים] **ולענ"ד לא נראה כלל דבוודאי יש בזה איסור דאורייתא אלא שאין בו מלקות** כמו שיתבאר בס"ד וכמ"ש הרא"ש שם והתרומת הדשן שם [וגם החכ"צ ס' פ' דחה זה מטעם דהעיקר כסוגיא דחולין ק"כ ב והם סוברים דהעיקר כסוגיא דפסחים כ"ד ב דזיעה בעלמא הוא ולענ"ד אין הסוגיות סותרות זל"ז כמבואר מתוס' שם ובבאר בס"ד]:

סעיף כד

ורק ביי"ש והשמרים היבשים שנתהוו מזמן לא כביר יש להמציא היתר בקל אף לשיטת האוסרים כיון דעיקר עשייתם הם מתפוחי אדמה ומדגן של חורף והשעורים נכנס בהם מעט רק בשביל ההעמדה ויש כנגד השעורים הרבה הרבה יותר מששים ואפילו אם הוא מעמיד אין זה רק דרבנן וגם זה אינו כי שמעתי מהבקי בזה שגם בלעדם יש העמדה רק עם השעורים ההעמדה יותר בטוב פשיטא שאין שום חשש בזה ובטל בששים ואינו דבר שיש לו מתירין שהרי בפסח אסורים מפני החמץ ויש שרוצה להתיר העיסה אפילו נעשית משמרים של חדש ממש ומביא ראייה מב"ב [צ"ז א] משמרים של תרומה דשלישי מותר [משכנ"י ס' ס"ה] ודבריו תמוהים דשם נתערב בהרבה מים ע"ש ברש"י ותוס' והיין הוא קיוהא בעלמא משא"כ כאן דהוא כולו משעורים ואי משום שאינו ראוי לאכילה הרי כל שאור אינו ראוי לאכילה ועכ"ז אסרה תורה בחמץ וחכמים אסרוה בתרומה וכלאי הכרם דלא מהני אפילו ביטול כדתנן כמה משניות בפ"ב דערלה ע"ש והעיקר כדברי האוסרים בזה [ט"ז סק"א] ורק בשמרים יבשים שלנו יש להתיר מטעמא דכתיבנא וכל זה לשיטת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש דחדש אסור מן התורה בח"ל אבל לשיטת הרבה מרבתינו אין איסור כלל בחדש בח"ל במדינתנו כמו שבארנו בס"ד ואף גם לשיטת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש הראינו פנים מסבירות להיתר מתרי טעמי דסברא בסעי' ט"ו וסעי' כ"ב ע"ש ונוסף לזה הגדולים המתירים מטעם דרק בשל ישראל אסור בח"ל ולא בשלהם וכל אלו סניפין בעלמא ועיקר ההיתר שאנו סוברים כשיטת רבותינו שפסקו כחכמים דר"א וכטעמי האור זרוע שהם טעמים נכונים לפי סוגיות הש"ס וכל בית ישראל נקיים:

ספר הלכות גדולות סימן יב - הלכות עצרת עמוד קפה

(שם סח ב) **ואסיר למיכל חדש עד אורתא דשבסר נגהי תמנסר**, דאמר רבינא אמרה לי אם אבוך אכיל באורתא דשבסר נגהי תמניסר וחייש לספיקה, וסבר לה כרבי יהודה. ולא שנא כי אכיל לה לחמא ולא שנא כי מיקלי ולא שנא כד לא מקלי דכתיב (ויקרא כג, יד) ולחם וקלי וכרמל וגו'. ואמר רב יצחק (כריתות ה א) אכל לחם וקלי וכרמל, לוקה משום לחם ולוקה משום קלי ולוקה משום כרמל.

טור אורח חיים הלכות פסח סימן תפט

...אסור לאכול חדש אף בזמן הזה עד תחלת ליל י"ח בניסן ל"ש לחם ול"ש קלי ול"ש כרמל:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תפט

סעיף י

(מד) <יא> יז אסור לאכול [כד] חדש * (מה) אף בזמן הזה, בין לחם (מו) בין קלי (מז) בין כרמל, (מח) עד תחלת ליל י"ח בניסן; (מט) ובארץ ישראל, עד תחלת ליל י"ז בניסן.

מגן אברהם סימן תפט

יז אסור לאכול חדש - ועבי"ד סי' רצ"ג שכ' רמ"א היתר לחדש ובשל"ה כתב שזה אין שייך במדינו' פולין שרוב התבואה וכמעט כולם נזרעים אחר הפסח וגם אין מביאין שם תבואות ממדינות אחרות, מיהו זה דוק' בשעורי' ושבולת שועל וכוסמין אבל חטים ושופין רובא דרובא נזרעים בחשון ולכן אין שייך בהם חדש וע"ש בש"כ שכ' היתר שכר הנעש' מחדש וכתוב בתשו' רמ"א דאף הנזהר מחדש א"צ לחוש לפליטת הכלים דהא כל חדש בזמן הזה אינו אלא ספיקא דרבנן דהא אפי' אם היה ודאי איסור היה בטל ברוב מדאורייתא כ"ש חדש שאינו אלא חומרא בעלמא דהא כ' מהרא"י דאין לדרוש ברבים לאסרו משום דאזלי' בתר רוב דגן שבא מן הישן לכן נ"ל דליכא למיחש כולי האי לפליטת הכלי עכ"ל, הנה מ"ש דבטל ברוב מדאוריית' פי' טעם החדש בטל ברוב מדאוריית' וזה דוקא מין במינו כגון אם בישל מתחלה חטים ועכשיו מבשל ג"כ חטים אבל אם בישל עכשיו בשר ה"ל מין בשאינו מינו וצריך מדאורייתא ס' עבי"ד סי' צ"ח, ומ"ש דאזלינן בתר רוב דגן היינו בדבר שהוא ספק מאיזה תבוא' נעשה אבל אם ברי לו שנעש' מתבוא' חדש' אסור אף בפליטת הכלים דהוי ודאי ולא ספק: ונ"ל דהעולם סומכין על מ"ש ר"ב דחדש בח"ל מדרבנן (וכ"כ בליקוטי מהרי"ל) לא גזרו עתה בח"ל כיון שאין אנו סמוכין לא"י עכ"ל, וכ"כ בת"ה סי' קצ"א בשם א"ז דחדש דרבנן והטעם דס"ל שהלכה כת"ק ואף על גב שסתם משנה בסוף ערלה כר"א מ"מ ה"ל סתם ואח"כ מחלוק' ועוד כיון ששנה בקידושין דברי ת"ק בסתם ה"ל ג"כ סתמא כדאיתא ריש ביצה ואם כן סתמא בתרא עדיף כמ"ש התוספ' בחולין דף מ"ג, ואף על גב דאין סדר למשנה מ"מ הדרין לכללא דבכל דוכתא קי"ל הלכה כת"ק (ובכ"ה בכללי הגמרא סי' ל"ב כתב בשם רי"ט דבשני סדרים נמי אין סדר למשנה אבל בכ"מ פ"ט מרוצח כתב דבב' סדרים יש סדר ועי' בתי"ט פ"ק דקידושין ופ"ט דסוטה ופ"ז דתרומות עכ"ל כ"ה ובתוס' יבמות דף מ"ב ובסוף שבת מוכח דבב' סדרים נמי אין סדר) ומ"ש הרא"ש דר"ע פליג עלי' דת"ק אינו קושיא דאף ת"ק ס"ל מושבותיכם בכל מקום שאתם יושבים משמע ומוקי לה בתבוא' הבאה מא"י לח"ל כדמפרש בירוש' וס"ל לר"ב דאף לת"ק אסור חדש מדרבנן ודוק' במקומות הסמוכין לא"י דומיא דתרומ' כמ"ש התוס' כנ"ל לדעת ר"ב וליישב מנהג העול' וכמדומה שכ"כ התי"ט אבל בעל נפש יחמיר במה שאפשר לו ליזהר:

משנה ברורה סימן תפט

(מה) אף בזמן הזה - מדכתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה וגו' בכל מושבותיכם משמע מזה דאף בחוץ לארץ נוהג איסור עד עצם היום דהיינו יום הבאת קרבן שהוא ט"ז בניסן ומשום ספיקא דיומא מחמירין עוד על יום אחד. והנה ביו"ד סימן רצ"ג כתב רמ"א היתר לחדש דהוי ס"ס חדא שמא התבואה היא משנה שעברה ואת"ל משנה זו דלמא נשרשה קודם לעומר וה"ה אם הוא מקום שמביאים תבואה ממקומות אחרים שתבואתן נשרשת קודם לעומר וכתבו האחרונים דבמדינת פולין אין להקל כ"א בחטין ושיפון דרובא דרובא נזרעים בחודש חשון ואין שייך בהם חדש [אם לא אותן שידועין שנזרעו בקיץ] אבל שעורים ושבולת שועל וכוסמין רובן וכמעט כולם נזרעים אחר הפסח וגם אין רגיל להביא שם תבואה ממדינות אחרות אין להקל בהם. ומ"מ רוב העולם אין נזהרין כלל באיסור חדש ויש שלמדו [נב] עליהם זכות לפי שהוא דבר קשה להיות זהיר בזה ולכן סומכין מפני הדחק על מקצת הראשונים שסוברין שחדש בחו"ל אינה אלא מד"ס שגזרו משום א"י ולא גזרו אלא במקומות הסמוכין לא"י כגון מצרים ובבל ויש שלמדו עליהם זכות שסוברין שחדש אינו נוהג אלא בתבואה של ישראל אבל לא בשל עכו"ם ולפ"ז צריך להזהיר לישראלים שיש להם תבואה זרועה בשדות שלהם שינהגו בה איסור חדש. והנה אף שאין בידינו למחות ביד המקילין מ"מ כל בעל נפש [נג] לא יסמוך על התירים הללו ויחמיר לעצמו בכל מה שאפשר לו כי להרבה גדולי הראשונים הוא [נד] איסור דאורייתא בכל גוונ'. ודע עוד דאף שכתבו לעיל בשם האחרונים דבכחטין אין לחוש כלל שמא הם של חדש מפני דהרוב נזרעו בודאי בחודש חשון כהיום שדרך להביא ע"ד מסלת הברזל קמח חטים ממקומות הרחוקין וידוע שבפנים רוסיא נמצא הרבה מקומות שנזרעו החטין בקיץ ומצוי שם חדש כמעט יותר מן הישן אם יודע שבא הקמח משם צריך ליזהר בזה בימות החורף שאז כבר נעשין הקמח מתבואה חדשה. ולענין שכר ויתר דיני חדש עיין ביו"ד סי' רצ"ג ובאחרונים שם:

(מח) עד תחלת וכו' - וכתבו האחרונים דאף הנזהרים מחדש [נז] אינם נזהרים בפליטת כלים אם לא שברור לו שנתבשל בו מתבואה חדשה ונראה שאף בזה אין להחמיר [נח] רק בתוך מעל"ע מן הבישול הראשון:

ביאור הלכה סימן תפט

* אף בזמן הזה - עיין מ"ב מש"כ דאין בידינו למחות ביד המקילין כ"כ כמה אחרונים וצידדו למצא טעם למנהג העולם וכמש"כ במ"ב ומ"מ באשר ידוע שכמה וכמה מן הנזהרין מחשש איסור כל דהו בשארי איסורים מקילין ג"כ בזה וסיבת הדבר ראיתי מפני שסוברין שמי שרוצה לזהר צריך לזהר בכל החומרות משמרים ושכר וי"ש וכן בפליטת כלים והוא דבר קשה לזהר במדינות אלו ע"כ סומך כל אחד עצמו על מנהג העולם להקל לגמרי אבל לענ"ד אין נכון הדבר דכי בשביל שקשה לו לזהר בכל החומרות יקל לגמרי דהלא בקמח נקל לזהר כהיום שמצוי בכל המקומות קמח מחטים הנזרעים בחשון (ושמעתי מידועים שקמח מחטים הטובים הנזרעים בפולין כולם מנזרעים בחשון וכן הבאים מוואלין רובם ישן מאלה שנזרעו בחשון) וגם מן הסתם אפשר דרובן ישן הם וכן בשכר יש כמה אחרונים שמצדדין להקל ע' פנ"י ומשכנות יעקב ועוד אחרונים. וגם דשכר אינו ודאי חדש דאף בימות החורף כמה פעמים נעשה השכר ממאל"ץ משעורים ישנים (ואף דכמה גדולי אחרונים מחמירין אף בשכר כמבואר ביו"ד ובאחרונים שם מ"מ המיקל יש לו על מי לסמוך) ובספק כבר יש לנו

דעת האו"ז שכתב דיש לסמוך בשעת הדחק על הסוברין דחדש דרבנן והוי ספק דרבנן וכן בפליטת כלים ושמרים יש צדדים להקל אבל בגרויפין עצמם של שעורים ושבולת שועל במדינתנו שהם ודאי חדש בחורף. אף דלא נוכל גם בזה למחות בהעולם שנהגו להקל וכמש"כ האחרונים אבל ראוי ונכון להחמיר לעצמו עכ"פ בזה דהלא לגדולי הראשונים הוא דאורייתא הלא המה הרי"ף ורא"ש ורמב"ם וסמ"ג ועיטור ומרדכי ובשם ראבי"ה והגה"מ וריטב"א ואף להאו"ז שמצדד דהוא מדרבנן בחו"ל לא סמך ע"ז להקל אלא בספק דאז יש לסמוך בשעת הדחק על דעת הסוברין דרבנן והוי ספיקא דרבנן אבל לא בודאי חדש וכן התה"ד ג"כ כתב כן ובפסקי תוס' במנחות דכתב דבשל עכו"ם הוא מדרבנן א"כ מדרבנן עכ"פ מיהו אסור ואין לנו מקילין רק רבינו ברוך בעה"ת שכתב להקל במקומות הרחוקין בחו"ל ומעיל צדק בשם ר' אביגדור כהן בשם ריב"א שכתב להקל בשל נכרים לגמרי כמובא בב"ח והם יחידאי נגד כל הני רבוותא הנ"ל וגם כמה מן האחרונים המקילין לא רצו להקל אלא בספק ולא בודאי וגם בשו"ע כאן וביו"ד הלא סתמו כהפוסקים דהוא דאורייתא בכל גווני וגם הרבה מן האחרונים תפסו כן לעיקר ע"כ בודאי מן הראוי ונכון לחוש לכל זה ולפרוש עכ"פ מן ודאי חדש וכנ"ל. ומי שירצה לתת לב ע"ז יוכל להשיג גם בחורף ממינים אלו מתבואה ישנה:

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן מו
בענין חדש בחו"ל כשליפי האומדן הוא מיעוט התבואה הנמכרת

בע"ה, כ"ד מנ"א תשמ"א והפסקתי באמצע וגמרת י"ב אלול.

מע"כ ידידי הנכבדים והחשובים מאד העוסקים לברר למעשה שלא נכשל באיסור חדש כש"ת הר"א גרינפעלד שליט"א והר"י הערמאן שליט"א.

בדבר החיטים של שנה זו שלפי הידיעות שיש לו, נזרעו במדינתנו מ"א אחוזים קודם הפסח באופן שהם נחשבו לישן, וגם נשאר חטים משנה העברה שהם ביחד סך הכל נ"ט אחוזים, ונאצרו החטים הישנות יחד עם החטים דנזרעו אחר הפסח שהם בדין חדש. והשעורים נזרעו בשנה זו באופן שנחשבו בדין ישן נ"א אחוזים, וביחד עם הנשאר משנה שעברה הם סך הכל נ"ז אחוזים ישן, כי נשאר משנה העברה רק מעט כששה אחוזים. והמציאות בשיבולת שועל לא נזכר במכתבו, אבל נזכר במכתב שקבל הרה"ג ר' אלימלך שליט"א שנזרעו בשנה זו באופן שהם בדין ישן נ"ד אחוזים, וביחד עם מה שנשאר משנה שעברה הם ס"ד אחוזים.

ושאלתם אם יש לסמוך על זה, משום שהאומדנא אף שהוא של מומחים יודעים היטב את כל המקומות שבמדינתנו בענין הזריעה והקצירה, אבל עכ"פ הוא רק ע"פ אומד הדעת.

וגם בכלל צריך לידע אם יש לסמוך על הרוב בזה אף אם היינו יודעין שלא נתערבו עדיין, לומר כל דפריש מרובא פריש, והתבואה הנקנית בשוק מאלו שכבר הם בחשיבות ישן - שהן הרוב - נפרש.

א. אם אמרינן דכל דפריש מרובא קא פריש גבי דבר שיש לו מתירין, וביאור דברי הר"ן במס' ביצה בעניין זה...

ב. אם יש לדון את התבואה הנקנית כפריש מן הרוב

ולענין החדש במדינתנו, כיוון שהוא מיעוט גדול דהרי הוא יותר מתרי חומשי, הנה גם למה שהיה סבור תחילה הר"ן, שכל נכרי נידון בפני עצמו, יש לחוש להולך לבית הנכרי שמא יתן לו מן החדש. אבל בבא הנכרי למכור להישראל הוא ודאי פריש דאמרינן מרובא פריש אף ביש לו מתירין, בין למה שהיה סבור תחילה בין למסקנתו. והרובא - הא כיון שהוא נ"ט חלקים הוא רוב, וגם השעורים שהוא נ"ז חלקים ישן נמי הוא רוב, וכ"ש השיבולת שועל שהוא ס"ד חלקים. ואף שחשבון זה הוא לפי אומדנא דעת הבקאים בזה - שלא במידה, מסתבר שכיוון שאין להם שום נטיה לאיזה צד, ותמיד הם אומרים מחמת שסומכים על איזו סברות וחזקות שיש להם, אף שאפשר לטעות - הוא רק באיזה אחוזים ולא שיהיה להיפוך שהיה עוד החדש מרובה.

ולענין איך לנו להחשיב עניין קניות התבואה, בין אם המוכרין באין להלוקחין למכור להם או שהלוקחין באין לקנות מהם בסתם שנים, לכאורה הוא ככל הדברים דהמוכרים רוצים למכור סמוך ככל האפשר לזמן שבו קנו את התבואה ולכן אינם אוגרים אצלם את התבואה, אלא מוכרים מיד כל מה שקנו, ולכן לא נקבעה אצלם תבואה חדשה בעת שמוכרים ללוקחין. דהא רובם ואולי כולם הם אלו שלקחו מבעלי השדות, כדי למכור לאלו שאופים ולחנניות בשביל להרוויח, והוציאו כספם על זה. ולכן ברור שהם רוצים למכור בקרוב ביותר אפשר, והם מודיעין שיש להם ליתן לאלו שצריכין לקנות. שלכן הוא כנפרש מהמוכרין לפי המידה שיש בידם ממה שאפשר לקנות מבעלי השדות כדי ליתן להלוקחין זה, שהוא מהרובא, דהם ישן.

ג. במה שכתב מהרש"ל ביש"ש למס' ביצה דלא אמרינן כל דפריש בדבר שיש לו מתירין, ובמחלוקת הפוסקים בזה

...אך אף שנתבאר שנוטה הדעת לומר דכל דפריש מרובא פריש אף בדבר שיש לו מתירין כהצל"ח והחוות יאיר, והצל"ח כתב שאף אין לבעל נפש להחמיר כלל, אבל כיוון שאף בנו הגר"ש הא לא סבר כוותיה בזה, וגם איכא עוד אחרונים דמחמרי, קשה לפנינו לבטל את שיטת מהרש"ל והמג"א לגמרי. אף שכל החומרא הוא רק מדרבנן, שלכן היה

שייך למיסמך ע"ז כיוון שגם מסתבר כן, מ"מ ראוי יותר להחמיר. שלכן אף שיש להודיע חשבון האומדנא של תבואות דשנה זו כמה יש מישן, שידעו דאיכא רובא מישן, יש עכ"פ ודאי להודיע שאיכא גם חדש כך וכך אחוזים ושמהראוי להשיג ישן ודאי בלא ספק, ולהודיע מקום שיכולין להשיגם כמו שעושין בכל השנים, כי הרבה יראי השי"ת ודאי יחמירו גם בשנה זו ואולי גם רובן וכולן.

ד. אם אפשר לסמוך להתיר התבואה מטעם ספיקא שאיתא ברמ"א סי' רצ"ג סעיף ג', ואם אפשר לצרף הספיקא ספיקא לרוב שיהיה כתרי רובי

אבל הנה בחדש מפורש בסימן רצ"ג סעיף ג' ברמ"א, דסתם תבואה שרי לאחר הפסח מכח ספק ספיקא, ספק הוא משנה שעברה ואת"ל משנה זו מ"מ דלמא נשרשה קודם העומר. וכתב הש"ך בסק"ד, ואף על גב דחדש הוי דבר שיש לו מתירין, ודבר שיש לו מתירין אפילו בספק ספיקא אסור, יש לומר כמש"כ סי' ק"י בס"ק נ"ו. ומה שאיתא שם הוא כדהובא בבאה"ט סק"ד, **דדוקא בתערובות אמרינן דס"ס לא מהני, אבל בנידון זה דשמא אין כאן חדש כלל, כהאי גוונא לא אסרינן ספק ספיקא בדבר שיש לו מתירין. ועיין בש"ך שם, שאחר שכתב תירוץ זה שהוא מתשובת הרא"ש, כתב מיהו בלא"ה יש לומר דלקמן ודאי לצורך הוא. וכוונתו שהרמ"א שם הביא דיש אומרים דדבר שיש לו מתירין אין להתיר מכח ספק ספיקא, ומסיק וטוב להחמיר אם לא לצורך.**

ולכך כתב הש"ך דלענין חדש יש להתיר גם בלא תירוץ הראשון שהוא תירוץ תשובת הרא"ש, דהא הוא לצורך - שלא החמירו כלל כשיטה זו האוסרת דבר שיש לו מתירין גם בספק ספיקא, בחדש שהוא לצורך.

ועניין זה שהיתר החדש הוא לצורך, הנה אף שבמדינותינו ביוראפ במקום שרוב ישראל ישובו שם היה זה לצורך גדול, כי ברובא דרובא דערי ישראל לא היה מקום וגם לא מעות להנחתומים שיכינו מישן קמח ותבואה משנה העברה. והיחידים לעצמן ודאי לא יכלו להכין, ורובן היו צריכין לקנות קמח בכל שבוע ושבוע. ונמצא שהיה זה צורך גדול מאד, וכמעט שהיה א"א בלא זה. הרי זה במדינתנו כאן באמעריקא בארה"ב, וכפי המסתבר הוא גם בכל ארצות אמעריקא, ואולי כן הוא היום בכל העולם, שלא קשה להנחתומין להכין קמח מישן עד הפסח, וכן לאלו בע"ב האופין בעצמן, וא"כ אין בזה לצורך. ומ"מ יש להתיר מטעם הספק ספיקא שכתב הרא"ש והביא הש"ך. והוא מוכרח, דהא הרמ"א בחדש על זה שמתיר סתם תבואה, כתב דהוא מכח ס"ס בלבד, ולא כ' שהוא מטעם צורך. עכ"פ כשאי אפשר לידע היכן יכולין להשיג קמח מישן, מותרין לקנות גם סתם תבואה וקמח, כשידעין שהיו שני ענייני תבואות מישן, שיש תבואה משנה שעברה, וגם תבואה משנה זו שנשרשה קודם פסח, שמצד זה איכא ס"ס. אבל כיוון שגם ע"ז שהיו שני ענייני תבואות מישן צריך לברר במדינה זו, שאין אפילו רוב השנים ידועות לנו ששוות ביחס הכמויות בין חדש לישן לשנה זו, הרי יש ממילא לברר לגמרי. ואם לא יהיה אפשר לברר לגמרי, אלא רק נתברר להא דאיכא הרבה תבואות משני ענייני ישן, ויש לנו מזה ספק ספיקא דהרא"ש שהביא הרמ"א, נמי יהיה מותר כדכתב הרמ"א.

אבל מסתבר דבטירחא יותר קצת יוכלו לברר הכל, שא"כ צריך לברר ולהודיע כדי שידעו היכן יש להשיג תבואה וקמח ישן מכל המינים. והנה ספק ספיקא מהני אף כשליכא רובא לשום ספק. ובאיכא רובא להיתרא אף לספק אחד יש מקום לומר דיועיל גם למהרש"ל שכל שאין לילך אחר הרוב בדבר שיש לו מתירין. דאולי הוי זה כתרי רובי, דמשמע במהרש"ל ביש"ש ביצה פ"ק סוף סימן כ' שמודה דאזלינן אף ביש לו מתירין בתר רובא.

והנני ידידם מוקירם, משה פיינשטיין.

קנן אורה מסכת מנחות דף סח עמוד ב

גמרא, ר"פ ור"ה בדרי"י כו' קסברי חדש בח"ל דרבנן, ולא חיישי לספיקא, (ורבין) [ורבנן] דבי רב אשי אכלו בצפרא דשיבסר, דריב"ז לספיקא לא תקון. ולכאורה הוי מצי למימר הך לישנא גופא דלספיקא לא חייש, דתקנת ריב"ז מילתא דרבנן היא, ואין לחוש לספיקא, וי"ל דרבנן דבי רב אשי מסתמא כרב אשי ס"ל דמחמיר בספק דבר שיש לו מתירין, להכי אי לאו דריב"ז לא תקון לספיקא הי' להם לחייש לספיקא דחדש דבר שיש לו מתירין הוא, להכי קאמר דלא תקון כלל לספיקא, ור"פ ור"ה דלא חיישי לספיקא י"ל דלא ס"ל כרב אשי בספק דבר שיש לו מתירין, וכדמשמע בריש ביצה (ד' ע"א) וכמו שכבר כ"כ אחי הגאון ז"ל בקונטרס חדש בשם הג' מו"ה זלמן ז"ל מוולאזין, **ודברי אחי הגאון ז"ל ג"כ נראין ומסתברין, דבספק חוץ לארץ בדברים התלויים בארץ הקילו יותר, כמו בתרומת ח"ל, תדע דהא דספיקא דרבנן כי האי שהוא בחזקת איסור הי' צריך לחוש, וכמו שהארכתי בזה בעירובין (ל"ה ע"א) בסוגיא דספק נתגלגל מבעוד יום כו', אלא דוקא בח"ל הוא דלא חייש לספיקא. אבל רבנן דבי רב אשי דס"ל חדש בח"ל דאורי' חיישינן לספיקא דריב"ז ג"כ אי סתמא תיקון, להכי קאמר דלא תקון לספיקא, ורבינא סבר לה כר' יהודה דמה"ת אסור כל היום וחייש לספיקא, והא דלא אמר דסבר חדש בח"ל דאורייתא משום דסמיך ארבנן דבי רב אשי, ולא הוסיף עליהם אלא הא דס"ל דרי"י, ועי' בד' אחי הג' ז"ל בתכלית האריכות בזה בכל צדדי (הקולחות) [הקולות] בזה, וגם הראשונים ז"ל האריכו בזה.**

אך פרט הזה נראה לבאר מעט דמשמע דמדרבנן לכ"ע איכא איסור חדש בח"ל, ואמאי נהגו היתר לגמרי, וכתב ז"ל דגם בזה לא גזרו אלא במקומות הסמוכים לא"י כמו תרומה ומעשרות, וכמ"ש התוס' ז"ל בקידושין (ל"ו ע"ב ד"ה כל מצוה). וכתב אחי הגאון ז"ל להוכיח כן מדברי ת"ק (שם) כל המצות התלויות בארץ אינן נוהגו' אלא בארץ (ואף) [חוץ] מן הערלה והכלאים הערלה הלכה והכלאים מד"ס, והא כלאים אין איסורן אלא מדרבנן, ואמאי לא חשיב נמי חדש

דאסור ג"כ מדרבנן, והתוס' ז"ל בקידושין (שם) הביאו דברי הירושלמי (שם פ"א ה"ח) שהקשו אמאי לא תני חלה עם ערלה וכלאים, והקשו הם ז"ל מתרומות ומעשרות, ותי' דאין נוהגין אלא בסמוכות לא"י, אבל אכתי תקשי כללא דמתניתין כל מצות כו' אין נוהגות אלא בארץ אהי קאי, הא אדרבא כל מצות נוהגין בח"ל גם כן מדרבנן, תרומה וחלה וחדש לבר משביעית, והיכי תני כללא, נהי דאין נוהגין אלא במדינות הסמוכין מ"מ לשון אין נוהגין אלא בארץ לא א"ש, דהא נהגו במקומות בח"ל ג"כ. **והיה נראה דמתרומה וחלה לא תקשי, דאיסורייהו לא נהוג אלא בא"י, אבל בח"ל ליכא איסור טבל כלל, דהא חלת ותרומת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש, ושפיר תנן בהו דאין נוהגין אלא בארץ, והפרשה לבד הוא דתקינן רבנן, אבל איסור ליכא, אבל ערלה וכלאים איסורן נוהג גם בח"ל, אבל מחדש ודאי תקשי אמאי לא חשיב ליה ת"ק בהדי ערלה וכלאים כיון דאיסורו נוהג בח"ל, ומדברי ר"א דהוסיף אף החדש משמע דלת"ק חדש אינו נוהג אלא בארץ אפילו מדרבנן, ודוקא כלאים הוא דאסירי בח"ל מדרבנן.**

ועוד יש לדקדק מ"ט גזרו ביה רבנן בחדש בח"ל, דבכלאים אמרינן בקידושין (ל"ט ע"א) כיון דכלאי הכרם איסור הנאה הוא גזרו גם בח"ל ובחלה גם כן איכא טעמא שלא תשתכח תורת חלה מישראל כמ"ש הרמב"ם ז"ל בה' בכורים (פ"ד ה"ז) דדבר הרגיל הוא, אבל חדש מ"ט גזרו ביה רבנן, ולדברי הרמב"ם ז"ל (ה' תמידין פ"ז הכ"ב) דספירת העומר היא מצוה הנוהגת בכל זמן יש לומר כיון דמצוה לספור לעומר גזרו ג"כ על החדש, דאל"ה עומר למה, אבל למ"ד דספירה ג"כ זכר למקדש הוא קשה לכאורה, וצ"ל דכל זה עשו זכר למקדש האיסור והספירה, או אפשר דגזרו בח"ל משום חדש של ארץ שיצא לח"ל דבאיסורו קאי, כדאיתא בירושלמי בערלה, ולא דמי לחלה ותרומה דנפטרו אם יצאו לחוץ. ובאמת יש לדקדק על קושיית הירושלמי (קידושין פ"א ה"ח) אמאי לא תני חלה משמע דחלה ג"כ בכללא דמתניתין כל מצות התלויות בארץ שהן חובת קרקע, והרי חלה לא בא לכלל זה, דלאו חובת קרקע היא, דפירות ח"ל שבאו לארץ חייבין, ופירות ארץ שיצאו פטורים (חלה פ"ב מ"א), אלמא דלאו בקרקע הדבר תלוי, אלא במקום וקדושת הארץ, והדברים ארוכים בזה אין מקומן כאן.

אבל קושין אמאי לא תני ת"ק חדש קושיא גדולה היא, ואפ"ל דת"ק לא תני חוץ אלא במילי דאורייתא, אף על גב דכלאים אין איסורן אלא מדברי סופרים מ"מ בכלל כלאים היא הרכבת האילן, דזה אסור מדאורייתא בח"ל, אבל מי שאיסורו מדרבנן לחוד לא חשיב, אלא דהתינח למ"ד ערלה הלמ"מ (קידושין ל"ח ע"ב) הוא אבל למ"ד הלכות מדינה אין זה אלא מדרבנן, הדק"ל כי היכי דתני חוץ מערלה ליתני חוץ מחדש ג"כ, ואם נאמר דאיסור חדש למ"ד דרבנן קיל הוא, כמו חלה ותרומת ח"ל דקיל איסורייהו דנאכלות למי שאין טומאה יוצא מגופו ובטילה אפילו נתערבה שוה בשוה לדברי הרמב"ם ז"ל, וכדברי הירושלמי (חלה פ"ד ה"ד) שהביאו התוס' ז"ל לעיל דף (ס"ו) [ס"ז] (ע"א ד"ה ותרומתו) י"ל דלהכי לא תני חוץ מן החדש משום דקיל איסורו, ולא דמי לכלאים וערלה דאסורין בהנאה, וחמיר איסורייהו כאיסור תורה אפילו בח"ל, ומאי דכתיבנ' דהכא הוי ספק שיש לו חזקת איסור כבר כתבתי בזה בחי' יבמות אי דבר תלוי מזמן אי שייך בו חזקת איסור, ולר"י ור"ל בשמעתין דאמרי האיר המזרח מתיר הא דתנן לעיל (ס"ז ע"ב) משקרב העומר היו מוצאין שוקי [ירושלים] מלאים קמח וקלי שלא ברצון חכמים, צ"ל דבזמן מעט כזה מהאיר המזרח עד שעת הקרבה לא הי' פנאי לעשות קמח וקלי, אבל באותו שעה ליכא למיגזר שמא יאכל, וק"ל.